ANUL XL. No. 4. IULIE 1916.

BISERICA

ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICA

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE.

CUPRINSUL.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1916.

SPRE ŞTIINŢĂ

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*" se compune din: *P. S. Arhiereu Teofil M. Ploeşteanu*, Preşedinte D-nii: *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*, *Badea Mangâru*, *Dr. Drag. Demetrescu* şi *Dr. I. Mihălcescu* membrii.

Toată corespondenţa privitoare la Tipografie şi la Revistă precum şi banii, se vor înainta cu adrese separate *P. S. Arhiereu Meletie Constanţeanu*, Directorul Tipografiei şi Revistei «Biserica Ortodoxă Română». Str. Principatele-Unite No. 60. Bucureşti. — ***Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.***

Abonamentele la Revistă se fac pe câte un an. Preţul abonamentului pe un an este de 10 lei în ţară; iar în străinătate 12 lei.

Abonaţii cari nu vor primi numerile regulat, vor reclamă deadreptul P. S. ***Arhiereu Meletie Constănţeanu***, Directorul Tipografiei Cărţilor Bisericeşti. Scrisorile nefrancate nu se primesc.

La Tipografia Cărţilor Bisericeşti se află de vânzare următoarele cărţi particulare:

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Preţul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de acelaşi. Preţul 3 lei.

Sf. Vasilie, traducere de acelaş. Preţul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de acelaş. Preţul 2 lei

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de acelaş. Preţul 3 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de acelaş. Preţul 2,50

Luterani şi Greci-Ortodoxi, traducere de acelaş. Preţul 0.50 bani.

Izvoarele biblice ale Simbolului Credinţei, de Arhiereul Meletie. Preţul 0,50 bani.

Tipic, de P. S. Gerasimu Safirinu Episcop al Romanului. Preţul 1 leu.

De acelaş: *Sobornicariu*. Preţul 5,50.

De acelaş: Legea şi poruncile lui Dumnezeu, traducere. Preţul 0.75 b.

De acelaş: «Monahii sunt gloria Bisericei lui Hristos», disertaţie. 10 b.

De acelaş: «Slavoslovie» pe opt glasuri. Preţul 20 bani.

De acelaş: «Culegere de cântări bisericeşti». Preţul 1 leu.

Evanghelia sau Vieaţa şi Invăţătura Domnului nostru Iisus Hristos, de Melchisedec. Preţul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Preţul 2 lei.

Călăuza Predicatorului, de Dr. C. Chiricescu şi Icon. Const. Nazarie. 5 l.

Apologetica Creştină, traducere de Icon. C. Nazarie. Preţul 6 lei.

Icon. C. Nazarie. Combaterea principalelor învăţături adventiste 1,40 l.

Cuvântări pentru ostaşi 1 leu.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV şi V, traducere după Silvestru de Canev. Preţul 12 lei.

Noul Testament, partea I, Evangheliile, de P. S. Sofronie Craioveanu. Preţul 4 lei.

Noul Testament prescurtat, de P. S. Sofronie. Preţul 3 lei.

De Pr. N. Runceanu: Bunul preot 0.25. Predici la sărbători 1 leu. Povestire de Paşti 0,50. Păcatul necredinţei 0,20.

Vieaţa religioasă a Românilor de D. Stănescu. Preţul 4 lei.

Episcopul Melchisedec. Viaţa şi activitatea lui de C. C. Diculescu. 3 lei.

De acelaş: «Din corespondenţele Episcopului Melchisedec» Preţul 1 50 bani.

Schitul Crasna, de Al. Ştefulescu Preţul 2 lei.

Monastirea Tismana de Al. Ştefulescu. Preţul 4 lei.

De acelaş: Monastirea Strâmba Preţul 2 lei.

De acelaş: Monastirea Polovragi. Preţul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Preţul 2 lei.

Incercări de Literatură Bisericească de Icon. Ilie Theodorescu. 6 lei. Cincizeci cuvântări bisericeşti 3 lei.

Predici Intitulate: «Păşune Duhovnicească» de P. S. Arhiereu Evghenie Piteşteanu Preţul 7 lei.

Mântuirea Păcătoşilor. Pr. 4 lei.

Istoricul a 40 de Biserici din România (4 vol.) de preotul Marin Dumitrescu, lei 7

D. P. S. Arhiereu Antim P. Botoşeneanu, au apărut următoarele cărţi de lectură cu conţinut religios moral:—Patericul 6 lei.—Coşuleţul cu flori 1 leu 25 bani.—Dorinţa împlinită, 50 bani.—Martirul Sebastian 1.30.—Ajunul Naşterei Domnului 1 leu.—Tinărul din Nysa 1 leu.—Valea din Almeria 130. Fericitul Augustin 0,75 bani.—Pustnicul din Carmel, 1.40.

Luptă contra scrierilor imorale de Arhim I. Scriban, 1 leu. — idem *Două apărări* 0.50 bani. — *Şasezeci şi cinci predici populare* 4 lei. Cartonată 5 lei. — idem *Pentru limbă şi Ţară* 1 leu.

Cauzele necredinţei contimporane şi mijloacele de a o combate. Conferinţă de

ANUL XL. No. 4. IULIE 1916

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ
A
SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

MITROPOLIA UNGRO-VLAHIEI.

Ordinul circular cu No. 2616 din 27 Iunie a. c. relativ la Conferințele preoțești Generale și pe cercuri din anul acesta.

Prea Cucernice Părinte,

Vă facem cunoscut că în conferința ce a avut loc sub Preşedenția Noastră Miercuri 15 Iunie a. c. relativ la conferințele generale, și pe cercuri din acest an, s'a hotărît în decomun acord următoarele:

I. *In conferințele generale se vor trată:*

a) *Teza teoretică*: 1. care sunt datoriile preoților în timp de răsboiu, adică ce fel trebue să fie activitatea preotului în timp de răsboiu, atât a celor chemați în campanie cât și a celor rămași în parohie în legătură cu cele tratate mai nainte în aceeași chestiune; 2. cari sunt datoriile preoților pentru ajutorul familielor celor mobilizați și cum trebue să se poarte păstorul față cu văduvele și orfanii acestora în înțelegere cu serviciile *Crucei Roșii* etc.

b) *Teza practică.* Despre mijloacele de a se combate cu bun succes de către preoțime diferitele și vătămătoarile secte religioase atât din popor și dintre lucrători cât și de prin cazarme, spitale etc, precum ar fi ateiștii, adventiștii, lipovenii, scapeții etc.

II. *Pentru conferințele pe cercuri*:

a) Despre cele 7 sfinte Taine ale Bisericii Ortodoxe,

cu origina, scopul, insemnătatea şi obligativitatea fie căreea din acestea.

III. In ceeace priveşte zilele în care au a se ţin conferinţele generale s'a stabilit astfel:

a) *Prima serie* în zilele de 10 şi 11 Noembrie pentru toată Eparhia.

b) *A doua serie* în zilele de 15 şi 16 Noembrie.

IV. In cazul când din cauza evenimentelor nu s'ar puteà ţine conferinţele la datele fixate, preoţii sunt obligaţi a scrie curat subiectul teoretic dat, pe care-l va înaintà Protoiereilor până la 15 Noembrie a. c. spre a se urmà conform Regulamentului, ţinând cont de cei ce nu se vor comformà.

V. In ce priveşte persoana, care ca delegat al Nostru să prezideze conferinţele generale pe judeţ, Noi având in vedere pe de o parte că nu avem la îndemână atâtea persoane gratuite care să facă acest împovărător serviciu, iar pe de alta că conferinţele sunt fixate a se ţine în una şi aceeaşi zi, de unde nu poate lipsi nici un Protoiereu din judeţul său, Vă facem cunoscut că Vă delegăm pe Prea Cuc. Voastră să prezidaţi aceste conferinţe. Dar pentru uşurinţa sarcinei de examinare riguroasă a tezelor şi a notărei pe fiecare cu nota şi trecerea în condica respectivă, Noi orânduim ca să aveţi un ajutor pe Sub-Protoiereul judeţului şi pre unul dintre cei mai distinşi preoţi locali ca *să fie în totul trei* în această frumoasă şi grea însărcinare.

VI. Se stabileşte de asemenea, ca fiecare teză din cele teoretice să nu fie mai mare decât încăpătoare pe două coale, scrise cu îngrijire pentru uşurinţă la examinat.

METROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

Scrisoare pastorală către preoții din Moldova, privitoare la societatea pentru „Educația Cetățenească".

Iubiți Preoți,

Războiul care de doi ani a prins în vârtejul său cele mai mari popoare din lume, deși până acum nu s'a abătut și asupra noastră, totuși urmările lui grozave, sunt resimțite și în țara noastră și cu toții ne dăm seama de datoriile ce ni se impun, așà că orice bun român se cuvine să fie cât mai îngrijorat de viitorul țărei și al neamului său.

Țara întreagă se pregătește pentru vremurile grele, pe care le poate aduce ziua de mâine, ca, printr'un patriotism luminat și arătat prin muncă și prin luptă până la jertfă, când ceasul va sunà, să se înfăptuiască idealul cel sfânt în care au trăit și au adormit părinții noștri.

Dar, în mersul acestei pregătiri s'a arătat și a eșit la iveală păcatul — mare, că suferim de multe patimi și avem mari scăderi, cari, dacă vor mai dăinuì, ne vor slăbi și mai mult.

S'a uitat legea lui Dumnezeu care făcea tăria bătrânilor noștri și mulți dintre cei de-o lege cu noi s'au rătăcit și părăsind frumoasele obiceiuri bătrânești, au luat altele dela streini, care nu se lipesc de loc de sufletele noastre.

Slăbiciuni mari s'au încuibat între noi, schimbând vieața trainică de altă dată cu alta șubredă, așa că în multe părți, în locul cinstei, s'a ivit necinstea; în locul trezviei s'a ridicat bețìa; în locul cumpătărei s'a sălășluit lăcomia, în locul omeniei a răsărit nețìnerea de cuvânt, pizma, răutatea și grăirea de rău.

Intre noi s'au strecurat mulți necunoscători de Dumnezeu și de sfintele lui învățături. Toți s'au încercat și

îndrăsnesc a se încerca încă să întunece şi să otrăvească sufletul cel curat al poporului. Aceştia despreţuesc folosul învăţăturei temeinice ce se dă în şcoală şi bârfesc contra sfintei credinţe, ce se propoveduește în biserică.

Multe patimi slăbesc viaţa poporului, de pildă; *beţia* care e izvorul tuturor nenorocilor şi din păcate e foarte răspândită, mai ales, în această parte a ţărei; *luxul* — care ruinează familia şi ne robeşte streinilor, înlăturând lucrările casnice, care până nu de mult împodobiau casele noastre.

Multora li s'a născut pofta de a se îmbogăţi repede şi pe căi necinstite; de *mituire* din partea unora dintre cei însărcinaţi cu slujbe publice, încă se vorbeşte.

Apoi desfacerea *legăturei cei sfinte a căsătoriei*, adesea pentru motive puţin serioase şi traiul în concubinagiu.

Pe lângă acestea s'au lăţit *boale grele* care slăbesc şi omoară cu zecimile de mii — tineri şi bătrâni — şi mai ales copiii dela sate.

In faţa acestor patimi rele, care slăbănogesc poporul şi care pot avea urmări şi mai primejdioase pentru stat şi naţie, câţivă dintre fruntaşii ţărei şi ai bisericei, — fără nici un amestec al politicei de partid, cu gând bun, fără a se teme că vor avea greutăţi din partea cuiva, căci, au deplină încredere că oamenii politici ai ţărei vor recunoaşte munca cinstită şi serviciile acestei societăţi, şi-i vor da sprijinul lor — au hotărît întemeierea acestei societăţi cu numele de «Educaţia Cetăţenească», care societate, pe deoparte să ţărmurească patimile şi deprinderile rele care slăbesc poporul, iară pe de altă parte, să lucreze pentru îndrumarea acestui popor pe o cale mai bună.

In programul ei societatea ne învaţă: să fim mai buni creştini, să simţim mai mult româneşte, să ne însuşim mai mult cunoaşterea datoriilor şi drepturilor noastre cetăţeneşti, să fim mai iubitori de neamul şi de legea

noastră, de pământul și de obiceiurile noastre cele frumoase, pe care strămoșii ni le-au lăsat ca o scumpă moștenire.

Așà fiind, iubiții mei preoți, vă îndemn cu toată stăruința și vă invit să vă faceți membrii acestei societăți și să luați parte activă la această operă națională, care se cere mai ales acum, în fața împrejurărilor grele prin care trecem, dând tot sprijinul vostru *pentru redeșteptarea poporului către o credință mai tare și o viață mai curată, care, altă dată, făceau tăria neamului românesc.*

Veți îndemnà pe ai voștri fii duhovnicești, — fiecare în parohia voastră — să se înscrie în această societate, căci toți au interesul de a fi membri și orășanul și săteanul.

Le veți explicà cu bunăvoință, că această societate va luà apărarea celor *nedreptățiți și năpăstuiți,* va combate *mituirile* și va denunțà pe mituitori, oricine ar fi ei, va luptà contra *patimei beției,* care aduce atâtea nenorociri în familie; va combate necinstea, concubinagiul, calomnia de tot felul și toate patimile care slăbesc temelia vieței noastre.

Societatea va lucrà fără preget pentru luminarea poporului, ajutând pe fiii de săteni cari vor fi buni la învățătură și cu bună purtare, ca să meargă la școli de învățătură mai înaltă, la școli de meserii și agricultură și la cele de comerț și industrie națională.

Va înființà prin sate și comuni biblioteci cu cărți de cetit, pentru folosul învățăturei și bunei îndrumări cătră cele de trebuință vieței și nevoilor de toate zilele.

Am nădejde deplină, că, prin îndemnul și stăruința cucerniciilor voastre, veți face membri ai acestei societăți — aproape pe toți enoriașii voștri — îndeosebi pe cei dela sate, căci aceia au mare nevoie de ajutorul acestei societăți, în care scop s'a și pus taxa de înscriere așà de mică, începând dela 2 lei pe an, ca să dea înlesnire și celor mai săraci de a se face membri societăței.

Veţi luà în tovărăşia voastră pe oamenii din parohie cunoscuţi ca buni, cinstiţi şi harnici şi cu ei veţi face propagandă pentru această societate, alcătuind secţiuni aşà cum se prevăd în statute, pentru localitatea unde sunteţi, adică: *Secţiuni judeţiene*, unde veţi lucrà în unire cu cei desemnaţi de Comitetul de Direcţie, *secţiuni de ocoale si seţiuni comunale.*

In statutele societăţei la Art. 9, 10, 20, 21 etc., sau în lista de adeziune, veţi găsi toate deslușirile privitoare la alcătuirea secţiunilor amintite şi veţi cunoaşte şi frumosul scop ce se urmăreşte de societatea «Educaţia Cetăţenească» pe care vă îndemnăm cu tot dinadinsul s'o ajutaţi din toată inima şi cu toată convingerea că faceţi o faptă bună către ţară şi neamul nostru.

Ca totdeauna şi acum vă trimit binecuvântările mele metropolitane, poftindu-vă să le împărtăşiţi bunilor români şi creştini din cercul parohiei voastre, sigur fiind că se vor face membri şi vom fi împreună cu toţi în societatea «Educaţia Cetăţenească», despre care cu atâta încredere vă trimit această a noastră scrisoare pastorală.

Dumnezeu fie cu voi şi să vă deà tot sporul la lucrul cel bun pe care îl începem împreună în interesul ţărei şi al neamului.

Pimen Mitropolitul Moldovei şi Sucevei.

No. 2208 Dumninecă 10 Iulie 1916. Iaşi.

STARUINŢA IN VIRTUTE.

I.

Curajul Creştinului.

«*Cine este cel ce va face vouă rău, de veţi fi următori binelui? Că de şi veţi pătimi pentru dreptate, fericiţi veţi*

fi; iar de îngrozirea lor să nu vă temeți, nici să vă turburați». I Petru 3, 13—14.

Ce este drept rămâne veșnic, chiar dacă lumea întreagă ar perì. Calea adevărului poate fi cât de spinoasă, cât de grea și cu necazuri, adevărul totuși este același, el nu se schimbă nici se clătește. A năzuì dar spre dreptate și adevăr este a viețuì și a lucrà după legea lui Dumnezeu, după voea sa cea sfântă. Să nu se teamă deci tot creștinul care urmând cu credință și pietate învățăturilor lui Iisus Hristos, prea adeseori se vede bântuit în vieață de cumplite furtuni; să nu se teamă când se vede amenințat și prigonit, de soartă și de oameni. Căci pe măsură ce el înaintează pe calea adevărului, orizontul său se mărește; ochii săi, luminați de o lumină mai curată, încetează de a mai zărì aceea ce îi pricinuià turburare și frică.

Toate sunt cu rânduială făcute în această lume. Toate merg după un plan și după legi alcătuite cu adâncă înțelepciune,—plan și legi pe cari nimic nu le poate schimbà, afară de autorul lor. Iată ce zice psalmistul: «*Cât sunt de mărite lucrurile tale Doamne! Toate întru înțelepciune le-ai făcut.*» Iar în alt loc: «*Toate către tine așteaptă să le dai hrană la bună vreme. Dându le lor, vor adunà; deschizând mâna ta, toate se vor umpleà de bunătate; iar întorcându-ți fața ta, ele se vor turburà. Luà-vei duhul lor și se vor sfârșì, și în țărâna sa se vor întoarce*». Ps. 103. Tot ce au făpturile, le-au primit din mâna Ziditorului lumii, și, potrivit legilor sale, toate își îndeplinesc menirea lor.

Omul de asemenea își are menirea sa. Insă, de și cunoaște el că această menire a sa este cu mult mai înaltă decât a celorlalte făpturi, totuși prea arare ori și cu multă greutate și-o îndeplinește. «*Și l-ai pus preste lucrurile mânilor tale*, zice iarăși Psalmistul, *cu mărire și cu cinste l-ai încununat*». Ps. 8. Cu toate acestea *omul este plecat*

spre rele din tinerețea lui. El se aseamănă unei plante al cărei vârf se înalță până la cer, iar rădăcinele se afundă în pământ. Astfel este imaginea și a sufletului său nemuritor și a corpului său stricăcios, ca și bunurile pământești cari îl robesc. Această dumnezeească plantă, semănată în întinsul rai al creațiunii, s'a stricat, și sucul său nu mai produce de cât rădăcini cari se adâncesc tot mai mult în pământ.

O mare parte a lumii nu iubește decât ce este simțual, ordinar. Iată scopul josnic al existenții sale, iată ce întovărășește această existență până pe patul morții. Și o astfel de lume nu are curaj pentru virtute, nici aversiune pentru vițiu. Robită, ea nu se abține dela rău decât de frica pedepsii; iar dacă laudă virtutea, o face aceasta fiindcă se așteaptă la o stare mai bună, fie prezentă fie viitoare. De aceea nu arată nici o ură profundă pentru viciu, nici un zel ferbinte pentru ceeace este bine. Iubirea de câștig, de plăceri, de putere, de un renume trecător,—acestea sunt mobilele cari fac astăzi pe cea mai mare parte dintre muritori să se miște, să lucreze. Câți oare s'ar puteà aflà între oamenii de acum gata a-și sacrificà munca și vieața lor, dreptății, adevărului și virtuții? Pentru mulți însă nu este nici o suferință care să nu fie dispuși a o îndurà, numai ca să-și păstreze averea. Puțin aur, nădejdea de a căpătà laude dela semenii lor, sau de a trăi într'un chip ticnit și plăcut, îi face să înfrunte toate primejdiile.

Împărțiți între înțelepciune și nesocotință, ei nu sunt nici reci nici calzi; ei ar voì să slujească la doi domni deodată, lui Dumnezeu și lui Mamona; a viețuì și după poftele lor, și a nu renunță la speranțele veciniciei. Momentul actual, prezentul este totul pentru ei; judecata unei mulțimi oarbe, legea lor. Ca să nu se vădească și ca să meargă cu cei mulți pe calea largă a obișnuințelor, își

lasă puterile să lâncezească și încetează să asculte de glasul conștiinții lor. Curajul le lipsește, fiindcă se tem mai mult de oameni decât de Dumnezeu. In cuvintele, în scrierile lor ei laudă pe oamenii mari ai vechimei, dar a fi mare ca acei muritori, a se jertfì ca dânșii pentru dreptate și adevăr, a preferă moartea unei acțiuni nedrepte, falșității, amăgirilor egoismului, toate acestea sunt în ochii lor niște lucruri ale unor caractere ciudate, de cari ei își râd. Ei văd rușinea în sărăcie mai degrabă de cât în rău, în haine ordinare mai degrabă decât în principii de stricăciune.

Un astfel de spirit al lingușitorilor vițiului rătăcește uneori chiar și pe acei al căror suflet păstrează sentimentul binelui. Glasul mulțimii înăbușe în inima lor glasul adevărului. Văzând că mulțimea urmează o direcțiune deosebită, ei se îndoesc dacă drumul singuratic pe care merge creștinul nu ar fi o cale rătăcită. Cu toate că ei aud propunându-se în fiecare zi vieața și învățătura lui Iisus Hristos ca tipul vieții ideale omenești, priveliștea însă pe care lumea o oferă zilnic ochilor lor, se află în opoziție cu tot ce a făcut, cu tot ce a învățat dumnezeescul Mântuitor.

Ar fi timpul ca sufletele nobile să se ridice. Ar fi timpul ca, asemănătoare lui Iisus și ucenicilor săi, asemănătoare sfinților și marilor oameni ale veacurilor trecute, ele să prețuiască veșnicul adevăr mai mult decât strălucirea trecătoare a minciunii, neschimbata dreptate mai mult decât trufia puterii, nemuritoarea virtute mai mult decât luxul, decât rangul, decât tămâea lingușirii. Drumul vieții nu este acela pe care se năpustește o mulțime de robi ai pasiunilor, ci acela pe care ne chiamă adevărul, religiunea, conștiința... Dumnezeu, și nu lumea, este regula supremă a binelui... Noi ne-am bucura de o fericire mai curată, dacă am fi mai virtuoși, dacă am aveà cura-

jul de a fi înadevăr ca atare, dacă am pune onestitatea mai presus de onoruri, înțelepciunea—sora simplicității—mai presus de prudența vicleană, o acțiune desinteresată și sfântă, mai presus de un interes lumesc... Nici un suflet să nu aibă teamă de ură, de derâdere, ori de prigonire. «*Cine este cel ce va face vouă rău, de veți fi următori binelui?*» «*Că de veți și pătimi pentru dreptate, fericiți veți fi; iar de îngrozirea lor nu vă temeți, nici vă turburați*».

Acesta este îndemnul ce vă adresează sf. Scriptură, bunilor creștini. Indrăzniți! Dacă iubiți tot ce este bun și dumnezeesc, Dumnezeu este cu voi, și nimica împotriva voastră. Nu vă temeți de cei răi, de necredincioși, de batjocoritori, când ei se vor dedà la tristele plăceri ale răutății și batjocoririi. Voi, ale căror suflete sunt mai nobile, îndepliniți fără frică aceea ce Dumnezeu voește. Iisus învață și conștiința poruncește. Curajul vostru va înspăimântà răutatea și va rușina deșarta înțelepciune a lumii, care vă poate înfruntà, dar nu vă poate vătămà. Când răutatea se arată îndrăzneață, atunci și virtutea să se arate în strălucirea puterii sale. V'ați format o generoasă și sfântă hotărîre, sunteți siguri că fapta voastră este plăcută lui Dumnezeu, îndepliniți-o fără șovăire. Dumnezeu, dreptatea și puterea, este deadreapta voastră. Conștiința chiar a celor răi, care întotdeauna îi face să tremure, este de partea voastră. Luptând împrotiva lor dar, voi sunteți siguri de biruință.

Priviți pre oamenii necredincioși și scopurile lor... Cu inima plină de viclenie, ei au generozitatea pe buze. Lași, fiindcă sunt răi, ei voesc să pară cu totul altfel de cât sunt în realitate. Se laudă cu multe servicii aduse binelui obștesc, și de fapt nu se iubesc decât pre ei înșuși. Toți, găsind acest defect în inima lor îl presupun la ceilalți. Cu toate că egoismul este mobilul lor, ei nu pot însă re-

fuză respectul lor virtuții. De aceea se dedau în umbră la calculele interesului lor, afişând în public desinteresarea. Ambițiunea lor târîtoare aspiră la onoruri, şi în cuvântările lor nu grăesc decât de binele general, ca de singurul obiect al gândirilor lor. Cer jertfe pentru obiecte de folos obştesc, iar în taină practică uzura. Vorbesc de conştiinţă, în timp ce ei îşi violează credinţa şi cuvântul. Când sunt fericiţi, se umflă de trufie; când sunt nenorociţi, se arată timizi şi josnici. Indeamnă pre alţii la curaj, iar ei se ascund îndărătul oamenilor curagioşi; odată primejdia trecută, vorbesc ca şi când ei singuri ar fi înfruntat-o, căutând să şi apropieze rodul biruinţii şi premiul biruitorului; ingraţi propoveduesc recunoştinţa; gata a se luà la ceartă pentru cel mai mic lucru cu fraţii, cu semenii lor, în timp ce în afară năzuesc să pară oameni de spirit, luându-şi rolul de arbitri în judecarea lucrurilor, şi lucru ciudat, se îmbracă şi în haina sentimentalismului, —fie el şi cosmopolit,—când presimt ei că pot să tragă prin aceasta oarecari foloase particulare sigure.

Astfel sunt oamenii necredincioşi, cărora le place să grăească totdeauna de dânşii cu emfază şi pretind să dea tonul în toate;—pitici, cari îşi pun lungi picioare de lemn şi măşti cu figuri de uriaşi...

Suflete nobil, iată adversarii cu care ai de luptat. Spirit drept, iată batjocoritorii cari îşi vor râde de tine, când te vei sforţà să mergi pe urmele lui Iisus Hristos, ale ucenicilor, ale tuturor sfinţilor... Ei te vor prigonì fără îndoială, când vei dejucà proectele lor viclene, şi vei face să cadă pe uneltirile lor ascunse lumina adevărului; dar se vor înfricoşà văzând întru tine realizată virtutea, şi doborîţi, vor fi nevoiţi să recunoască dreptatea ta. Intr'armează-te dar cu curaj, ca să poţi făptuì virtutea. Ostaş al lui Hristos, cine poate să-ţi facă rău, dacă tu lupţi pentru bine?

«*Oricine va voi să vie după mine*, zice Mântuitorul, *să se lepede de sine, și să-și ia crucea sa în toate zilele, și să-mi urmeze mie. Că cine va voi să-și mântuiască sufletul său, perde-l-va pre el; iar cine își va perde sufletul său pentru mine, acesta îl va mântui pre dânsul*». Luca 9, 23-24. Aceste puține cuvinte cuprind arta de a fi statornic în bine, și de a birui toate puterile răului. Iubește dar și practică virtutea pentru virtute, mergi pe urmile lui Iisus și renunță la propriile tale afecțiuni.

Renunță la tine însuți. Ai, de pildă, prilejul de a face un act de dreptate, de devotament, de orice binefacere, nu întrebà ce profit vei avea dintru aceasta, nici de ce va zice sau ce va gândì lumea; ci fă binele fiindcă este bine, fii drept din iubirea de dreptate. Nu calculà cu teamă neplăcerile cari pot rezultà din purtarea ta, nici nu căutà să știi dacă ea îți va atrage ura celor puternici, nici chiar dacă ea îți va aduce vreo atingere mijloaceler tale de existență. Demnități, plăceri ale vieții, onoruri omenești, nimic nu trebue să-ți pară mare pe lume, afară de dreptate și de virtute. Făcând ce este bine, nu te gândì de loc la interesele tale particulare, ci la modelul, la pilda ce Iisus Hristos ți-a dat-o la datoriile cari îți sunt impuse, și la tot ce adevărata onoare și adevăratul creștinism poruncesc. Acela care nu se dă la o parte dela nici un sacrificiu, este fără îndoială temut de acei cari nu se pot încumetà să se hazardeze și să peardă vre unul din foloasele ce ei au dobândit prin egoism și intrigă. Intr'o astfel de luptă el singur rămâne biruitor. Căci desigur omul care pentru un bine pământesc renunță la vieața spirituală, schimbă veșnicia cu o bucurie de un moment; pe când creștinul din contra, pentru un bine ceresc desprețuește un profit trecător și de mic preț, perde un fir de nisip și câștigă o întreagă lume mai bună. De aceea fă ce este bine, și nu te teme de loc de oameni.

De se va întâmplà să suferi pentru dreptate, nici o clipă să nu uiți că suferințele nu pot să schimbe adevărata fericire. Socoti-vei oare că onorurile și rangul la care ajung unii să se ridice prin josnicii și chiar prin crime, pot să le procure o adevărată bucurie? Chiar pe un tron impietatea încoronată tremură înaintea puterii dreptății, și nu se gândește fără a se înfiorà la ceasul judecății supreme, care trebue să sune mai curând sau mai târziu pentru fiecare muritor... Gândești poate că înșălătorul este fericit în mijlocul averilor ce le datorește sperjurului, spoliațiunii, duplicității? Nu! De ar fi el indiferent pentru toate lucrurile din lumea aceasta, nu tot astfel poate să rămâe înaintea conștiinții faptelor sale urâte. Și atunci pentru a-și mai calmà chinul, ar voi să scoată afară din cugetul său, — și dacă s'ar puteà și al lumii — ideia unui Dumnezeu răsplătitor, dar nu poate să-și înăbușe turburările inimii sale. Vinurile ce i se servesc la masă îi pot îmbătà simțurile, dar nu-i pot întărì sufletul; mărirea în care se află îl orbește, dar nu-l satisface. Dacă ar vedeà cinevà limpede pe omul rău și impios în ceasuri de tăcere și de singurătate, nu ar primì, pentru tot aurul și situația trecătoare a aceluia, nici una din grozavele sale clipe.

Omul însă, care viețuește după voea lui Dumnezeu, de și chemat a suferì pentru dreptate nu va fi pentru aceasta mai puțin fericit. De ar ajunge să peardă funcțiune, favoare, demnități, tot ce-i atrage considerațiune și laude,—virtutea îi rămâne. De ar trebuì pentru cauza binelui, să-și peardă averea, să trăiască în sărăcie, să caute pâinea de toate zilele pe un pământ străin,—sentimentul ce l-ar susține l-ar face să suporte mizeria fără de amărăciune, și nu s'ar simțì de loc nenorocit; căci virtutea este respectată în toate locurile, și stima de care ea este vrednică, nici domnitorii, nici orice putere lumească nu este în stare a i-o răpì. El s'ar odihnì pe încrederea în

Dumnezeu, și privirile semenilor săi nu l-ar face să roșească. Plin de această încredere curagioasă, ar zice cu David: *«Domnul m'a povățuit pe cărările dreptății, pentru numele lui. Că de voi și umblà prin mijlocul umbrei morții, nu mă voiu teme de rele, că tu cu mine ești. Toiagul tău și varga ta, acestea m'au mângâiat. Gătit-ai înaintea mea masă, în preajma celor ce mă necăjesc. Uns-ai cu untdelemn capul meu, și paharul tău este adăpându-mă ca un puternic. Și mila ta mă va urmà în toate zilele vieței mele; și ca să locuesc eu în casa Domnului întru îndelungare de zile».* Ps. 22, 3—6.

Ce rău poate să mă atingă dacă eu fac binele? Suferind pentru dreptate, prin aceasta nu gust mai puțin din o pace lăuntrică și curată. Nu mă voiu teme așa dar de amenințările celor răi...

Curaj dar, creștinule credincios, îndrăznește a luptà sub steagul virtuții, izbânda îți este asigurată. Nu te gândì cu frică la jertfele ce le cere dela tine cauza cea bună, gândește-te numai la cauza însăși. Mai curând sau mai târziu va veni ziua în care vei lăsà toate bunurile acestui pământ, când vei ieșì din vieață gol precum ai intrat în vieață. Sfințeniea cauzei tale însă este veșnică, căci dreptul moare întru Domnul și faptele sale bune merg cu dânsul. De aceea zi sufletului tău: *Nu tremurà, suflete al meu, când este vorba de cauza pietății și a binelui omenirii.* Să tremure necucernicii și necredincioșii, să tremure egoiștii materialiști, cari trăesc numai pentru bucurii pământești trecătoare, pentru laudele lingușitorilor ipocriți, pentru o ordinară pulbere în care se vor preface în urmă, fără să cunoască acele bunuri superioare și cu adevărat onorabile, acele comori ale sufletului, pentru cari creștinul părăsește vieața aceasta, fără regret și fără teamă!...

Dacă vezi undeva dreptatea necinstită, îndrăznește a o apără cu curaj. Dacă întâlnești un prieten al adevărului,

care luptă împotriva minciunii cu cuvântul și cu fapta, luptă alături de dânsul, unindu-ți puterile cu ale lui. Răsplata ce va primì el dela Dumnezeu va fi și a ta. Mărturisește pre Iisus Hristos cu toată energia și curajul înaintea oamenilor, ca să te mărturisească și El pre tine înaintea Tatălui ceresc.

Ești-tu regele judeilor?, întrebă Pilat pre Iisus, care se înfățișà la tribunalul lui în sublima strălucire a nevinovăției. Imprejurul lor se ținea poporul orb, nestatornic, lacom de emoțiuni și de sgomot; aproape de ei grupul răsbunător și laș al dușmanilor adevărului, al bârfitorilor virtuții; în privirile slabului Pilat se citea dorința de a scăpà pre acela în care el nu aflà nici o vină; în depărtare apăreà un grup timid de ucenici și prieteni în lacrămi. Ești tu regele judeilor?, întrebà Pilat, nădăjduind a obține dela Iisus unul din acele răspunsuri prudente și uzitate în lume, un *atât* cât de timid, care să scape pe nobilul acuzat. Dar Iisus îi răspunde: «*Tu ai zis*»...

O Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, pentru noi te-ai expus la rușine și la moarte. Pentru ce nu am imità dar dumnezeescul tău curaj, renunțând la noi înșine, când tu ne îndemni să mărturisim numele tău, să mergem pe urmele tale? Ce amenințări ne-ar înfricoșà, dacă tu ne împaci cu judecătorul lumii? Cine poate să ne deà sau să ne ia onoarea și buna noastră stare? De sigur nici voința, nici favoarea, nici disgrația sau ura oamenilor. Pacea inimii nu depinde de capriciile lor, și onoarea sufletului stă în virtute, al cărei preț subsistă veșnic înaintea lui Dumnezeu. Oamenii pot să ucidă trupul, dar armele cu cari ei îl pătrund nu pot atinge sufletul. Ei pot călcà în picioare dreptatea, și a înnegrì în chip laș nevinovăția; prin aceasta însă ei contribuesc involuntar, ori fără să-și dea seama, la o mai mare strălucire a acelor virtuți. In

zadar s'ar strânge norii ca să acopere fața soarelui, căci ei nu pot să stingă razele sale. In acelaș chip norii lumii deșerte, fie ei cât de deși și de întunecați, nu pot să stingă lumina adevărului și a virtuții. Au trecut veacuri preste osemintele prigonitorilor, și adevărul strălucește veșnic triumfător preste mormintele martirilor săi...

† *Teofil M. Ploeșteanu.*

EDICTUL DE MILAN.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 2.)

Am afirmat, bazat pe date istorice, bine înțeles, că edictul de Milan a proclamat numai toleranța religioasă a tutoror cultelor și că nu este exact că dela acea dată creștinismul a fost admis ca religiune de stat. De altfel cine e familiarizat cât de puțin cu istoria treculului, n'are trebuință de multă argumentare în această direcțiune. Rămâne deci stabilit că edictul de Milan promulgă toleranța tuturor religiunilor, deci, implicit, și a creștinismului. Dar așà cum se prezentă starea spiritelor în acea vreme și cum s'ar prezentă de altfel în toate timpurile, erà foarte ușor de a promulgă un edict de toleranță, dar foarte greu de a-l pune în executare. Chestiunile religioase au fost, sunt și vor rămâne cele mai delicate, fiindcă dânsele cuprind într'însele sentimentele cele mai profunde și cele mai puternice. Deși, de multe ori, aceste sentimente par ascunse și fără putere, ele ies la suprafață cu multă tărie și cu puternic efect, atunci când ele sunt deșteptate și răscolite. Acest adevăr n'are nevoie de demonstrație, fiindcă a fost de multe ori simțit și probat.

In timpul de care ne ocupăm, pe lângă sentimentul curat creștinesc, se mai adăogă și o mică patimă, izvo-

rită din luptele ce se dăduseră într'o religiune care apunea și între alta care răsăria cu vigoare, dar care încă simțea ranele cuelor groaznicilor persecuțiuni. Aci trebue să vedem tactul și diplomația lui Constantin cel Mare. El era împărat și era îmbrăcat și cu aceà demnitate a pontificelui; nutrea, însă, în sufletul său, puternicul sâmbure al creștinătății, ba chiar se zice că era trecut la creștinism în ascuns. Vâslașul aveà grea sarcină, fiindcă furtuna era mare și valurile prea periculoase. Singurul său gând nu era, așà cum afirmă istoricii profani, de a-și menține tronul, ci era de a-și realiză și înfăptuì idealul său religios: întronarea creștinismului ca religiune de stat. Pentru aceasta îi trebuià, însă, multă muncă și multă abilitate. Căci, orice s'ar zice și de oricâtă independență de spirit ar da dovadă un nou suveran, el trebue să ție socoteală de vechile tradițiuni ale predecesorilor săi, și, dacă cumvà s'ar încercà să le deà cu piciorul, apoi atunci sunt sfetnicii crescuți în vechile apucături, cari-l fac atent și-l împiedică de a călcà mai departe pe noua cale, ce vrea s'o urmeze. In orice țară din lume, ori care ar fi fost forma de guvernământ, istoricește este probat că așà zisele birouri au rămas întotdeauna conservatoare. Oamenii acestor cancelarii, deprinși să execute zilnic acelaș lucru, prind un fel de plăcere pentru felul lor de a vedeà și a lucrà, și când cinevà se încearcă să introducă oare care inovațiuni, nu numai că le primește cu foarte multă greutate, dar chiar se răsboește contra lor și, la nevoie, complotează și dărâmă. Drumul urmat de dânsul ne va arătà însă priceperea și mâna ascunsă care l-a condus tot așà de bine ca și acel «in hoc signo vinces».

Politica lui Constantin cel mare era influențată de două curente contrare: De o parte persecuțiunile contra creștinismului, cu care ocazie se vărsase atât sânge și stin-

seseră atâtea vieţi, li formaseră convingerea că această învăţătură nu erà dela oameni şi că ea nu se va risipì cu nici un chip. De altă parte, erău formele pe care el erà obligat să le îndeplinească în religiunea statului, al cărui şef erà. Se mai adăogă şi faptul că edictul asigurà libera practică a tuturor cultunlor, şi, cel puţin de formă, pentru a nu da naştere şi ocazie la murmure şi revolte, Constantin trebuia să se arate oarecum nepărtinitor. Dar încetul cu încetul el alunecă cu multă diplomaţie în favorul creştinătăţii şi lasă să se înţeleagă că religiunea care poartă pecetea divinităţii, fiindcă are preceptele cele mai sublime, este creştinismul. Imperatorul începe să dea dovezi de aceste inclinaţiuni ale sale. Aşà, el porunceşte ca episcopii să fie poftiţi la curtea sa, şi, pentru ca să nu suporte greutăţile călătoriei, le puneà la dispoziţie poşta imperială, care, până atunci, erà rezervată numai înalţilor demnitari. Acest fapt îl cunoaştem din Eusebiu, care ne povesteşte că Amaien Marcelin, care rămăsese credincios vechiului său cult, acuză pe imperatori, fiindcă dezorganizaseră serviciul poştal, dând dreptul, la un prea mare număr de episcopi, să se servească de dânsul, când erău convocaţi la vre un conciliu. Ce e mai mult, imperatorul Constantin porunceà să li se plătească îndemnizări (*annonae*) pe tot timpul cât lipseau dela reşedinţele lor. Îi primeà în palatul său şi îi invită la masa sa. Prea adesea se găseău printre episcopi oameni simpli, cari, venind din oraşe mici la Constantinopol, rămâneău uimiţi de splendoarea palatului, şi Eusebiu ne istoriseşte, în *Vieaţa lui Constantin*, multe scene de felul acesta. Imperatorul aveà grija ca împodobirea să fie cât mai mare şi cât mai cu mult gust, pentru ca efectul să fie cât se poate mai puternic. Când aceşti episcopi traversău sălile cele mari şi splendide ale palatului, trecând printre două rânduri de *protectores*, sau garda de onoare, cari erău cu săbiile scoase;

«cu haine de purpură de aur, acoperite de fel de fel de podoabe scumpe, care păreàu că împrăştie flacări. In aceste momente ei socoteàu că se găsesc în prezenţa unui înger al Mântuitorului şi credeàu că aveàu înaintea ochilor o închipuire a împărăţiei lui Hristos». Aceste consideraţiuni l-au şi făcut pe dânsul să se amestice în unele afaceri bisericeşti. El le spuneà episcopilor: «Voi sunteţi episcopi în cele dinăuntru ale bisericii; iar în cât mă priveşte pe mine, Dumnezeu m'a hotărît, ca să fiu episcop în cele din afară». Voià să înţeleagă, fără îndoială, că primise misiunea de a-i face să fie respectaţi de toată lumea şi de a privegheà ca hotărîrile lor să fie executate. Adesea Constantin s'a amestecat şi în afacerile interioare ale bisericii, prezidând chiar concilii şi dând sfaturi episcopilor. «*El îi îndemnà ne spune Eusebiu, de a nu fi geloşi unii contra altora, de a respectà pe aceia cari le eràu superiori în înţelepciune şi elocinţă, de a privì meritul fiecăruia ca o glorie a tuturor, de a nu umilì pe mai micii lor, de a iertà greşelile uşoare, gândind că e foarte greu de a găsì pe cineva, care să fie desăvârşit în toate*». Iată o excelentă lecţiune de morală. Dar de multe ori Constantin a trecut dela sfaturi la ameninţări, când s'a simţit trebuinţă, fiindcă el dorià din tot sufletul pacea bisericii şi progresul ei. Aşà, scriind episcopilor şi cerându-le ca să ieà parte la sinodul din Tyr, dânsul terminà scrisoarer sa cu aceste cuvinte: «Dacă vre unul din voi (ceeace nu vreau să cred) refuză de a nu se supune şi de a luà parte la conciliu, voiu trimite pe cinevà care să-l facă să ieà drumul exilului, ca să se ştie că nimeni nu trebue să se împotrivească imperatorului, atunci când el lucrează pentru apărarea adevărului». (Migne VIII, p. 564). Cercetând istoria popoarelor în trecut, găsim multe maxime de guvernământ, pe care pontentaţii le aplicàu întocmai, ca un fel de constituţie din zilele noastre, fără să-şi deà osteneala de a le mai judecà de sunt bune sau nu.

Imperatorii romani se ocupàu foarte mult şi purtàu grija cea mai mare de a păstra ordinea în imperiu, în orice chip şi prin orice mijloace. De altfel nici azi nu suntem prea depărtaţi, în ceeace priveşte acest mod de a guverna, de acele vremuri.

Metoadele, însă, au diferit şi vor diferì întotdeauna. In timpul de care ne ocupăm, se credeà că ordinea nu poate exista într'un stat, decât cu condiţiunea ca toţi supuşii să profeseze aceeaş religiune şi chiar acelaş cult sau confesiune. Nu e nevoie, cred, să adaog aci, că nu e tot una să ai sau să împărtăşeşti aceeaşi religiune, şi cu toate astea să diferi în ceeace priveşte cultul ori confesiunea. Semnalez acest fapt, fiindcă mi s'a întâmplat să discut cu persoane, care mi-au spus că catolicii sunt păgâni şi că nu cred în Hristos. Şi cu atât mai dureros a fost pentru mine acest fapt, cu cât persoanele de care vorbesc erău chiar clerici. Cu patru clase seminariale, dar erău clerici.

Pentru imperatori, diversitatea religiunilor erà o cauză neînlăturabilă de gâlceavă şi răscoală. Această convingere a trecut dela conducătorii Romei la alte state despotice; şi Ludovic al XIV împărtăşià pe deantregul, în această privinţă, vederile lui Diocliţian. Dacă ne întoarcem privirile istoriceşte în trecut, ştim ce motivà pe Diocliţian să urmeze acel drum şi ştim iarăşi ce a îndemnat de Ludovic al XIV să-i urmeze cărarea politică. Cetitorii noştrii sunt azi destul de instruiţi, ca să mai avem nevoie de aceste detalii.

Este drept că unitatea religioasă a fost întotdeauna necesară acolo unde ideea de credinţă şi biserică s'a confundat, sau a format un întreg cu ideea de stat. Pentru ţara noastră suntem fericiţi să constatăm că biserica a fost sufletul patriei şi al naţiunei, formând ambele un singur corp. Este drept că armonia admite şi dizonanţe şi, ca urmare a acestui principiu, se poate ca uniunea poli-

tică să existe şi între indivizi, pe cari îi despărţesc credinţele religioase, aceasta, însă, poate în ţările catolice; foarte rar, ba chiar de loc în ţările ortodoxe, unde, după cum am spus, biserica şi statul sunt deopotrivă însufleţite de ideia de patrie. Scriitorii profani, cari s'au ocupat de edictul de Milan, susţin că Constantin cel mare, publicând acest edict, n'a avut în vedere altceva decât să realizeze unitatea politică, într'o atât de mare diversitate de religiuni. Pentru scriitorii bisericeşti, însă, faptul a fost clar dela început că, imperatorul, publicând edictul din Milan, a avut în gând să strecoare creştinismul printre valurile pline de patimi ale păgânismului şi încetul cu încetul să-l înalţe spre punctul de unde puteà să fie declarat şi admis ca religiune de stat. Se înţelege foarte bine că Constantin erà prea mult pătruns de ideea creştină, de a nu impune religiunea cu vărsări de sânge şi de aceea căutà să strecoare creştinismul puţin câte puţin, împingându-l mereu spre ţelul pe care-l urmărea. Că aserţiunea scriitorilor profani nu poate fi susţinută cu temeiu stă şi faptul diferitelor favoruri pe care imperatorul le face bisericii creştine şi deosebitei atenţiuni pe care o dă dela început episcopilor ei. De altfel chiar activitatea de mai târziu a lui Constantin dovedeşte aceasta. Imperatorul nu numai că favorizează din ce în ce mai mult şi cât mai făţiş creştinismul, dar, într'un moment dat, s'a gândit cu tot dinadinsul, ca să unească într'o singură religiune toate sufletele supuşilor săi. Era dorinţa lui cea mai scumpă, erà am puteà zice, chiar scopul vieţii sale: «Dumnezeu mi-e martor, ne spune dânsul, că prima mea grije şi primul meu plan a fost întotdeauna de a face ca toate popoarele mele să se înteleagă şi să cadă de acord asupra ideei pe care şi-o fac despre divinitate». Se înţelege uşor, din întreaga lui activitate, că ideea, pe care voià să o aibă popoarele sale despre divinitate, erà ideea creştină. In acest scop

s'a şi pus dânsul la lucru foarte de timpuriu. Dela început el şi-a pus întrebarea cum poate să ajungă la realizarea acestui scop? Prin edictul de Milan, el renunţase cu totul la mijloacele de constrângere şi repudiase persecuţiunile. Nu-i rămânea deci decât mijloacele predicate şi propagate de biserica creştină: blândeţea şi convingerea. Pe acestea le şi întrebuinţează. Se transformă în teologician, se adresează supuşilor săi, ţinându-le cuvântări lungi, cu fond religios, pentru a-i face să îmbrăţişeze credinţa ale cărei principii dânsul le împărtăşià cu toată ardoarea. Aurelius Victor ne spune că Constantin erà foarte instruit. Fiu de imperator, hotărît prin naştere la domnie, el primise o mai bună educaţiune decât Diocliţian şi colegii săi. Tatăl său, care întotdeauna protejase şcolile, fără îndoială că îi dăduse pe cei mai buni profesori, ca să-l instruiască. Eusebiu ne spune că Constantin îşi petreceà zilele şi nopţile pregătindu-şi discursurile, pe care aveà să le spună în faţa poporului, cu o voce gravă şi cu o înfăţişare severă, vorbind despre Dumnezeu, despre providenţă, despre dreptatea divină, care distribue în mod egal şi echitabil bunurile şi relele. Atâcă cu violenţă pe cei răi, cari să îmbogăţesc din avutul public şi, cu această ocaziune, profită de împrejurare şi aruncă epigrame amare, adresate propriilor săi miniştrii, cari se mulţumeău să plece capul în jos şi să le asculte cu resemnare.

Cu toată buna lui voinţă şi cu toată activitatea fără margini, pe care a desfăşurat-o, pentru ca să aducă pe toţi supuşii săi la aceeaşi credinţa, rezultatul n'a putut fi satisfăcător. Dacă l-a bucurat faptul că mulţi, foarte mulţi, din păgâni au îmbrăţişat creştinismul; mult de tot l-a îndurerat împrejurarea că înşişi creştinii nu se înţelegeău între dânşii. Acest fapt a căzut ca un trăznet asupră-i. Trebuia acum să lucreze ca să restabilăască unitatea între creştini, înainte de a impune credinţa creştină ca re-

ligiune de stat. Se poate zice că neînţelegerile dintre creştini şi ereziile, au înveninat vieaţa lui Constantin; nu numai că le despreţuià, dar nici nu puteà să le înţeleagă. Se mirà cum s'au putut produce. Şi motive aveà. Un om politic, un om de guvernământ ca dânsul, nu puteà pricepe cum se mai poate găsi de cineva ceva dubios şi de discutat într'o doctrină aşà de limpede, aşà de clară şi cu aşà de înalte şi frumoase principii. Ceeace în adevăr şi cu drept cuvânt îl încântase şi-l răpise, erà faptul că creştinismul răspundeà la toate chestiunile pe care şi le pune omul. I se păreà că, într'o doctrină atât de bine definită, rămâneà puţin loc, sau mai bine zis nu rămâneà nimic, care să deà loc la discuţiuni şi contestaţiuni. Care nu fu mirarea lui şi cât de mare nu-i fu durerea, când văzù că disputele numai conteneău în biserică şi că chiar persecuţiunile n'aveau destulă putere, ca să le pună sfârşit. Abià devenise creştin mai pe faţă, şi fu urît impresionat, când i se comunică că Africa erà sfâşiată, înceeace priveşte biserica creştină, de donatişti. Numai decât se hotărî să pue capăt acestei gâlcevi religioase. Ordonă ca episcopii să se întrunească în acest scop, cât mai curând posibil. Aci el când roagă şi mângâe, când ameninţă; dar fără să poată dobândi aceeace el dorià şi la ceeace se aşteptà. Şi acest prinţ, căruia nimeni şi nimic nu i se împotrivise, fu silit să recunoască că autoritatea cea mai absolută se sfărâmă şi devine neputincioasă faţă de obstinaţiunea unui sectar. De altfel în general s'a dovedit că sentimentul religios este prea puternic şi prea profund în sufletul omenesc şi că, în faţa oricăror ameninţări şi persecuţii, el rămâne rece şi nu cedează decât atunci când este satisfăcut. Oamenii de stat, cu adevărate cunoştinţe sociale şi cu adevărat politici, au convingere deplină de acest fapt, şi de aceea nici nu se leagă de chestiunele religioase, iar când ele din întâmplare isbuhnesc, îşi dau

cea mai mare silinţă, ca să le potolească cât mai în grabă şi cu bună învoire. Reducerea lor la tăcerea momentană, prin scutul forţei, înseamnă acoperirea îngrozitorului foc cu un subţire strat de cenuşe, care în loc de a linişti, îngădue lăţirea pe nesimţite a unui groaznic incediu, care va avea să vie.

Puţin mai târziu începe erezia lui Ariu şi imperatorul n'a putut prevedea în deajuns urmările acestei rătăciri, pentru ca să avizeze la măsurile necesare. La început i s'a părut că in toate aceste discuţiuni nu este decât un răsboiu de cuvinte şi, pentru a aranja această luptă, propune un mijloc, care la mulţi păru foarte iscusit şi nemerit. Acest mijloc erà un ordin, care se dădeà de imperator, de a nu se mai vorbì asupra chestiunilor contraversate şi de a nu se discutà decât acelea asupra cărora toată lumea erà de aceeaş părere. Fiecare aveà dreptul să-şi aibă părerea sa; dar puteà s'o păstreze pentru sine şi nu aveà voie s'o comunice nimănui. În acest chip, unitatea doctrinei nu păreà a fi compromisă, şi acest lucru erà important pentru imperator. Pentru a dezarmà pe încăpăţânaţi, cari, prin certurile lor fără sfârşit, împedicàu isbândirea şi triumful adevărului, imperatorul recurge la rugăciuni şi ià un ton prietenesc, în scrisorile pe care le adresează acestora: «Redaţi-mi, le zice dânsul, liniştea zilelor mele şi repausul nopţilor mele. Làsaţi-mă să mă bucur de o lumină fără nor şi să gust până la sfârşit plăcerea unui traiu liniştit. Faceţi aşà ca să vă pot vedeà pe toţi uniţi şi fericiţi, şi să mulţumesc lui Dumnezeu pentru libertatea şi concordia restabilită în tot universul».

Din aceste cuvinte, se poate vedeà cât este de neîntemeeată părerea unora, care ar voì să susţină că ceeace îl mână pe Constantin în luptă erà un interes personal şi pentru tron, iar nu focul credinţei şi al convingerii interne. Noi susţinem că această luptă pentru dânsul erà

o faptă de conştinţă, după cum de altfel ne spune foarte clar Eusebiu: «pentru a înlătură erorile, pentru a opri în loc pe cutezători şi a face să se deà de toată lumea adevăratei religiuni şi lui Dumnezeu aceeace li se cuvine». Acest fapt îl împingeà şi-l îndemnà la muncă. De aceea, când dânsului i se păreà că certurile continuă, se temea de mânia lui Dumnezeu, care ar puteà, la un moment dat, să plătească aspru de tot celor ce urmează a i-se împotrivi. Această teamă îl face să ià de multe ori un ton sever, ba chiar să aplice pedepse ereticilor. «Vrăşmaşi ai adevărului şi ai vieţii, le scrie el, sfetnici ai greşelii, totul la voi respiră minciună, totul este plin de prostii şi de crime». Cu toate acestea, istoricul obiectiv trebue să recunoască că atunci, când nu erà oarecum orbit de patimi, când amorul său propriu de imperator nu erà aşa de mult atins, a ţinut ca linie de conduită toleranţa. Aşà să explică faptul, când el felicită pe episcopii din Africa, pentru motivul că s'au arătat împăciuitori faţă de donatişti şi le spune: «Dumnezeu îşi rezervă dreptul de a se răzbunà contra injuriilor ce i se aduc, şi trebue să fie cineva nebun, ca să-şi permită a exercità acest drept, care este exclusiv numai al lui Dumnezeu». Ţineà acelaş limbagiu atât faţă de eretici, cât şi faţă de păgâni. Pentru a probà superioritatea creştinismului, el enumerà toate succesele, pe care le obţinuse dela convertirea sa, şi spuneà că erà oare cuiva pusibil de a mai ezità şi de a nu se grăbi cât mai curând să îmbrăţişeze religiunea, care tratează aşà de bine pe credincioşii săi? Acest lucru nu putea să-l priceapă Constantin, şi de aceea, când vedeà că altfel se desfăşurau faptele, de cum el gândea şi socotià, sufletul său se umpleà de o motivată şi foarte înţeleasă amărăciune.

Dar întrebarea care s'a pus de istorici a fost dacă edictul de toleranţă dela Milan a fost sau nu păstrat până la sfârşitul domniei lui Constanttn, ori a fost sfâşiat foarte de timpuriu. Chestiunea nu este aşà de uşoară, precum o

socotesc unii; ea își are laturile ei, pe care un istoric nu le poate vedea limpede pe deantregul și din această cauză nu se poate pronunță ușor asupra ei. Așă, în vreme ce Libanius ne spune că nimic n'a schimbat din cultul legal și că sub dânsul ceremoniile s'au executat și împlinit ca și mai înainte; Eusebiu și alți scriitori eclesiastici ne afirmă, fără nici o rezervă, că el a închis templele și că a abolit cu desăvârșire sacrificiile. Aserțiunea acestora, este drept, se sprijine pe fapte sigure și istoricește este dovedit că s'au luat bogățiile templelor, pentru a se înfrumusețà capitala și de multe ori a fost poruncă ca ele să fie închise. Ce e mai mult, în anul 340 Constantin interzice de a se mai aduce sacrificii zeilor și se sprijine pentru acest fapt pe o lege, pe care dânsul spune că a promulgat-o tatăl său. Cu toate acestea sunt și fapte doveditoare că Constantin cel mare a dorit și a stăruit ca edictul de toleranță să fie aplicat. Eusebiu istorisește că Constantin spuneà tuturor că «nimeni nu trebue să vatăme pe altul și că fiecare poate face așà cum el înțelege». Dar oricum ar fi, părerea noastră este că dorința lui Constantin a fost, după cum am spus-o, ca toți supușii lui să fie uniți în acelaș gând, în ceeace privește credința și că, dacă edictul de Milan n'a fost cu totul înlăturat, și că dacă toleranța există cel puțin în principiu la sfârșitul domniei lui Constantin; nu e mai puțin adevărat că batjocurile și amenințările, ce se manifestau față de vechiul cult păgân, ne arată că edictul mergeà spre declin în ceeace priveà pe celelalte religiuni și că acestea erau semnele unei furtuni ce se a propie și care n'aveà să întârzie mult până să isbuhnescă.

Dar cum a primit biserica creștină edictul de Milan și ce atitudine a avut față de dânsul?

B. Mangâru.

Primatul papal combătut de papistaşi.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 3).

2. *Punctul de vedere eshatologic.* Dacă Mântuitorul a crezut cu tărie în imediata apropiere a împărăţiei mesianice şi în grabnica sa venire a doua pentru întemeierea acelei împărăţii, dacă privirea sa nu s'a pierdut în veacuri îndepărtate, ci a fost închisă în cadrul unui orizont îngust şi pironită asupra unei catastrofe care aveà să isbucnească în curând, atunci El nu s'a putut gândi la închegarea unei noi societăţi religioase sau biserici cu o organizaţiune juridică în stare să înfrunte asprimea veacurilor. El erà fiul poporului, al unui popor chinuit şi asuprit de cei puternici şi ca atare strein de interesele clasei preoţeşti. Întreagă viaţa şi activitatea sa publică a fost un răsboiu determinat de indignarea ce a simţit împotriva făţărniciei revoltătoare şi a îngânfărei fără seamăn a preoţimii şi a teologilor, împotriva sarcinilor cu neputinţă de purtat ce aceştia puneau pe umerii altora, fără ca ei să încerce ale atinge măcar cu degetul. Răsună încă dealungul veacurilor vaerele ce el a aruncat în faţă cărturarilor şi fariseilor şi tocmai el trebuià să plămădească o nouă castă de mari preoţi şi farisei, să impună ucenicilor şi urmaşilor săi un jug cu mult mai aspru? El propoveduise fără răgaz adâncirea, simplificarea vieţii religioase şi opusese silniciei omeneşti indiscutabilele porunci dumnezeeşti şi tot El trebuià să impună noi rânduiri omeneşti, noi statute, noi piedici? Dragostea de Dumnezeu şi de aproapele o recomandase El totdeauna, despre Dumnezeu-tatăl, care îngrijeşte de fiii săi mai mult decât păstorul de oi, vorbise adesea în parabolele sale şi acum El aveà să rupă legătura dintre Dum-

nezeu şi om, să pună mijlocitori între ei? Din urmaşii săi El a făcut fii ai celui Prea Inalt şi tot El să-i înjosească la treapta de slugi ai papilor? Nevinovăţia de copil şi umilinţa o dăduse El ca pildă şi oprise cu străjnicie pe ucenicii săi să numească pe cineva dintre oameni «domn» sau «tată» sau «căpetenie» şi tot El aveà să întemeieze o nouă ierarhie, noi distincţiuni?

Prin urmare, chiar dacă Mântuitorul — continuă Schnitzer — a avut de gând să întemeieze o nouă societate religioasă — ceeace în afară de orice îndoială adăogăm noi — totuş El n'a putut-o înzestra cu o constituţiune juridico-ierarhică. Cu atât mai puţin a putut El face aceastạ, dacă credeà în apropiatul sfârşit al lumii. Cu toate că teologi protestanţi de talia lui *Julicher* şi *von Dobschutz* au protestat împotriva unei strimte interpretări a eshatologiei din predica Mântuitorului, totuş autorul se sprijine mai ales pe Harnack, pentru a accentuà puntul de vedere eshatologic şi a trage din el conclusiuni cari nu sunt pe placul teologilor papistaşi.

Intr'adevăr, nici un cititor imparţial al sfintelor Evanghelii — zice Schnitzer — nu poate tăgădui că Mântuitorul vorbeşte apostolilor în cuvinte răspicate nu numai despre a doua venire a sa, despre parusie, ci mai ales despre apropierea ei imediată. E drept că El a zis: «Despre ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie nimic, nici chiar îngerii lui Dumnezeu din ceruri şi nici Fiul, ci numai Tatăl», (Marcu XIII, 32), totuş El îndeamnă pe ucenicii săi să privegheze fără încetare, să fie gata în tot momentul, căci «ca furul ce vine noaptea», (Mat. XXIV, 43), «ca fulgerul care luminează dela răsărit până la apus, astfel va fi venirea Fiului omului», (Mat XXIV, 27). Ilustrării acestei idei servesc o mulţime de parabole, cari se termină cu îndemnul: «Căci nu ştiţi, când va veni Domnul casei: spre seară, ori la miezul nopţii, ori la cântatul cocoşului, ori dimineaţa.

Numai să nu vină pe neaşteptate şi să vă găsească dormind! Ceeace zic vouă, zic tuturor: Privegheaţi!» (Marcu XIII, 35 urm.) Dacă nu se poate spune sau calculà cu preciziune momentul venirii a doua a Domnului, se va puteà totuş şti când ea se va apropià, pentrucă va fi precedată de mari nenorociri şi groasnice catastrofe, cari vor aveà loc chiar în timpul generaţiei căreia se adresă Mântuitorul: «Adevăr zic vouă. nu va trece neamul acesta pânăce vor fi toate acestea» (Marcu XIII, 30). «Adevăr zic vouă: unii din ce stau aci nu vor gustà moartea, pânăce nu vor vedeà pe Fiul omului venind cu puterea sa de împărat», (Mat. XVI, 28; Marcu IX, 1; Luca IX, 27). «Dacă vă vor urmărì în această cetate, fugiţi într'alta, căci adevăr zic vouă: nu veţi fi sfârşit cu cetăţile lui Israel pânăce Fiul omului va veni», (Mat. X, 23). «De acum nu voiu mai bea din rodul viţei, până în ziua în care voiu bea din nou cu voi în împărăţia Tatălui meu», zice El apostolilor la cina cea de taină (Mat. XXVI, 29; Marcu XIV, 25; Luca XXII, 18), iar în faţa marelui preot declară: «zic vouă: de acum veţi vedeà pe Fiul omului şezând deadreapta Tatălui şi venind pe norii cerului», (Mat. XXVI, 24; Marcu XIV, 62; Luca XXII, 69). Aceste numeroase citate dovedesc prin însăş mulţimea lor că fac parte indisolubilă din învăţătura Mântuitorului. Negreşit—concede Schnitzer—esenţa predicii lui Iisus nu constă în parusie, dar e îmbibată de ea şi-şi primeşte dela ea coloritu-i caracteristic. Numai din acest punct de vedere se înţelege după cuviinţă asprimea unora din preceptele Domnului, ca d. p. a ne rugà pentru pâinea zilnică, iar nu pentru cea necesară pe un timp mai îndelungat; nu numai a nu iubì peste măsură, ci a chiar urà pe tată şi mamă şi soţie şi copil; (Luca XIV, 26) nu numai a nu ne răsbunà pe vrăjmaşi şi a nu răsplătì răul cu rău, ci a-i iubì şi a întoarce şi obrazul stâng acelui care ne loveşte peste cel

drept, a da și cămașa celui ce vrea să ne ia haina, (Mat. XV, 38 urm.); nu numai a nu jură fals, ci a nu jură nici decum, (Mat. V, 33); nu numai a nu întrebuință rău avutul său, ci a-l vinde și împărți săracilor, (Mat. X, 21); nu numai a nu purtă prea mare grijă de trup, ci a alungă orice grijă și a căută mai întâi împărăția lui Dumnezeu, după care vor veni toate celelalte, (Mat. VI, 25 urm.). Observarea conștiincioasă a acestor principii ar fi dus la anarhie și ar fi răsturnat orice ordine de stat și chiar familiară și de aceea a fost trecută cu vederea nu numai de oamenii bisericii și de călugări, cari întrec adesea cu prea marea lor grijă de trup pe mulți oameni de lume, ci și de legislația tuturor statelor creștine. Pe cerul lui Iisus lucia soarele roșiatic al apusului lumii și acest gând nu se împăca cu plăcerile și grijile acestei lumi, cari depărtează inima de Dumnezeu. Dacă sfârșitul este aproape, la ce ar mai servi biserica și papalitatea?

Dar sfârșitul nu veni și cum prezicerile Domnului nu puteau fi tăgăduite, nu rămâneà altă eșire decât a le da o altă interpretare. Inceputul fu făcut chiar din epoca apostolică. Astfel în Evanghelia lui Mateiu și a lui Luca se găsesc adaosele că Domnul, care se va întoarce, s'a dus într'o țară departe (Luca XIX, 12) și va veni după un timp îndelungat (Mat. XXV, 19), sau că el amână intenționat întoarcerea sa (Mat. XXIV, 48; XXV, 5; Luca XII, 45), adaose cari la Marcu, ca mai vechiu, nu se găsesc. Autorul epistolei a doua a sfântului Petru se vede chiar silit să răspundă întrebărilor ironice ale celor cari voiau să știe, ce e cu venirea Domnului: «O zi e înaintea Domnului ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi. Domnul nu a uitat de promisiunea sa, cum se pare unora, ci e îndelung răbdător și nu vrea ca unii să piară, ci ca toți să se pocăească. Ziua Domnului va veni însă ca un fur. Atunci cerurile vor pieri cu sunet», (II Petru III, 3 urm.).

Acest răspuns a fost repetat de atunci de nenumărate ori și teologii tuturor veacurilor s'au silit să înfățișeze evenimentele cosmice premergătoare parusiei, ca acte pur sufletești, iar sfârșitul lumii l-au identificat cu dărâmarea Ierusalimului sau l-au raportat la moartea fiecărui om, căreia urmează judecata și deci venirea Domnului. Ostenelele lor au fost însă zadarnice și s'au sfărâmat de zidul tradițiunii istorice, căci nu numai Iisus, ci toată creștinătatea primitivă erà însuflețită de adânca convingere, că parusia poate veni în orice zi. Foarte limpede spune aceasta sfântul Pavel în I Tesaloniceni, (IV. 15 urm.): «Căci vă spun aceasta pe baza cuvintelor Domnului: Noi cei vii, cari vom rămâne până la venirea Domnului, nu vom întrece pe cei adormiți, căci Domnul însuș se va coborî din cer cu sunet puternic, în glasul arhanghelului și al trâmbițelor lui Dumnezeu. Atunci cei morți în Christos vor învià întâi. După aceea noi cei vii, cei rămași, vom fi răpiți împreună cu ei întru întâmpinarea Domnului în văzduh și de atunci încolo vom fi pururea cu Domnul. Mângâiați-vă dar unii pe alții cu aceste cuvinte. Despre timpul și ceasul (când va fi aceasta) nu e nevoie să vă scriu, fraților. Voi știți foarte bine, că ziua Domnului va venì ca un fur noaptea». La fel se exprimă Apostolul și în I Corinteni (XV, 51 urm.), iar ceva mai departe (VII, 26 urm.) trage concluziunile practice din credința sa în apropiata venire a doua a Domnului, dând sfatul: «Din cauza nevoiei ce stă înainte e mai bine să nu se căsătorească cineva, deși cel care se căsătorește nu păcătuește». Cuvintele imediat următoare acestora: «Timpul de acum scurt... forma lumii acesteia trece» răsună, sub forme variate din toate scrierile Noului Testament și mai ales din Apocalips, al cărui refren final este: «Vino, Doamne Iisuse! Da, viu îndată».

Pentru a se înlăturà obiecțiunea că Mântuitorul a putut greșì, unii și-au luat refugiul la susținerea că nu El ar fi

prezis apropierea parusiei, ci că asemenea preziceri au fost puse în gura sa de prima comunitate creștină care nu l-a înțeles și a luat dorința ei drept zisa Domnului. Sfântul Pavel zice însă categoric: «Vă spun aceasta pe baza cuvintelor Domnului» și citează cuvintele Mântuitorului în cari se aseamănă parusia cu furul ce vine noaptea. Dacă am admite că prima comunitate creștină ar fi pus în gura Mântuitorului cuvintele despre parusie, atunci de ce n'am admite că tot ea a pus în gura lui și pe cele relative la primatul lui Petru și al papii? Dacă însă ideia parusiei și cuvintele relative la ea sunt ale Mântuitorului, ceeace pare aproape indiscutabil, atunci intemeierea bisericii și a ierarhiei nu poate fi opera sa. Aceasta o recunoaște indirect și *Batiffol*, când zice: «Dacă se înlătură ipoteza criticilor, după cari Iisus se credea în cel din urmă ceas al lumii, atunci e lesne de înlăturat obiecțiunea ce ridică aceiași critici, că adică el nu puteà întemeia biserica, pentrucă nu puteà atribui nici un viitor mai îndepărtat la ceva din lume». Acelaș teolog combate—după noi, cu drept cuvânt—părerea ce protestanții și Schnitzer au despre eshatologia Noului Testament cu argumente peste cari nu se poate trece și pe cari Schnitzer însuș le reproduce. Dacă învățătura Mântuitorului—zice Batiffol—n'ar fi fost nimic altceva decât vestea despre sfârșitul apropiat (ceeace Schnitzer nu susține), atunci ea n'ar fi avut vieață, pentrucă n'ar fi putut să fie primită decât de iudei cari erau pregătiți pentru aceasta și n'ar fi putut supraviețui deziluziei ce ar fi produs nerealizarea ei. Alți teologi papistași germani, precum d. p. *Meinertz*, în opera «Jesus und die Heidenmission» (1908), Caută să împace eshatologia cu universalismul în învățătura Mântuitorului, ceeace constitue o platformă mai largă și un punct de vedere mai bine de apărat.

Cu toate că ideile pe cari autorul se sprijină în desvoltarea acestui punct de vedere și conclusiunile parțiale ce

trage din ele nu se pot admite decât cu multe rezerve şi numai în parte, totuş şi din expunerea acestui al doilea punct al lucrării sale se poate făuri cel puţin o presumpţiune împotriva primatului papal. Ceeace este însă mai presus de orice discuţiune sigur, e că chiar explozibilele din acest articol, oricât de slabe sunt pentru cunoscători, pot pricinui mult rău şi slăbi simţitor pretinsa temelie de granit a primatului papal.

3. *Punctul de vedere al criticii evanghelice.* Aci Schnitzer induce toate argumentele invocate de teologii protestanţi pentru a dovedi că Evanghelia lui Mateiu e mai nouă decât a lui Marcu. Ţinta sa este de a înlătura astfel cu totul pasagiul din Mateiu XVI, 17—19, ca fiind de provenienţă mai nouă şi deci neautentic, neprovenind dela Mântuitorul. Să urmărim expunerea sa.

Evanghelia lui Mateiu şi a lui Luca sunt mai noi decât a lui Marcu, pentrucă împărţirea materiei arată că amândouă sunt depedente de Marcu. Aceeaş depedenţă se vede şi din punctul de vedere al limbii, care e numai îmbogăţită, ca material lexical de Mateiu şi Luca, şi modelată ca stil. Alegerea materiei dovedeşte asemeni acelaş lucru, căci dacă sunt lăsate la o parte câteva istorisiri, motivul e uşor de înţeles. Insăşi abaterile dovedesc ba încă mai mult chiar decât potrivirile, prioritatea lui Marcu, pentrucă ele nu sunt altceva decât corectarea intenţionată a unor anume pasagii. Aşă d. p. pecând Marcu I, 32 urm. spune că se aduceau înaintea lui Iisus toţi bolnavii şi El vindecă pe *mulţi*, Mateiu VIII, 16 zice că aduceau *mulţi* bolnavi şi El îi vindecă *pe toţi*. Pecând la Marcu VI, 3, locuitorii din Nazaret se întreabă miraţi: «Nu este acesta teslarul?», la Mateiu II numesc numai «fiul teslarului». Pecând Marcu VI, 5, scrie fără înconjur: «Iisus nu putu face în Nazaret nici o minune», Mateiu

XIII, 58 adaogă: «n'a putut face *multe minuni* din cauza necredinței lor». Pecând Marcu III, 5 vorbește despre mânia lui Iisus, Mateiu XII, 9, lasă cu totul la o parte această observație. Invremece Marcu III, 21 istorisește că frații Mântuitorului veniseră să-l ia acasă «pentrucă-și ieșise din simțiri», Mateiu XII, 12 nu pomenește nimic despre această întâmplare. Invremece Marcu VII, 31, urm., istorisind despre vindecarea surdomutului, spune că Mântuitorul a pus degetele în urechile bolnavului, i-a acoperit limba cu scuipat și a privit către cer suspinând și totastfel și la vindecarea orbului din Betsaida (VIII, 22 urm.), ca și cum ar fi vrut să arate că Mântuitorul nu săvârșià minunile deodată, ci numai după oarecare pregătire și nu fără greutate. Mateiu XV, 29 urm. înfățișează pe Mântuitorul vindecând ologi, orbi și muți numai decât și fără nici o greutate, ceeace umple de mirare gloatele. Invremece după Marcu V, 30 Iisus trebue să întrebe, pentru ca să poată află cine din mulțime s'a atins de el, Mateiu IX, 20 nu amintește nimic despre întrebare. Invremece Iisus, după Marcu X, 18, răspunde cuvintelor: «Invățătorule bun» cu mustrarea: «Pentruce mă numești bun? Nimeni nu este bun decât numai Dumnezeu,» după Mateiu XIX, 17 El răspunde: «Ce mă întrebi despre *ceeace este bun?*» Aceste corecturi și altele—afirmă Schnitzer de acord cu teologii protestanți—dovedesc un progres dogmatic, o cristologie mai desvoltată, ceeace s'a făcut cu trecerea timpului și cum aceasta se vede la Mateiu, urmează că el e posterior; căci dacă Marcu ar fi posterior, el ar fi fost declarat desigur eretic.

Dacă acum Marcu e mai vechiu decât Mateiu și dacă el este unicul izvor de informații al acestuia, atunci tot ce se află în Mateiu neîmprumutat din Marcu, trebue pus la îndoială, lepădat chiar, ca interpolat. Acesta este în special cazul cu cap. XVI, 17—19. S'ar puteà obiectà

însă, că Marcu nu e unicul izvor al lui Mateiu şi Luca, ci că, afară de el, ei s'au servit şi de colecţia Cuvintelor Domnului, din cari poate, că a luat Mateiu pasagiul în chestiune, aşà cum susţin *B. Weiss* şi *Th. Zahn*. Dar aceasta nu se poate susţine, pentrucă atunci ar trebui să se găsească acest pasagiu şi în Luca. Origina lui n'ar puteà fi dar decât bogata comoară de legende cari s'au format mai târziu şi din care Mateiu ar fi luat mai mult decât ceilalţi sfinţi evanghelişti, căci numai la el se găsesc legendele cu corurile de îngeri cari au cântat la naşterea Domnului, cu steaua minunată, cu venirea magilor, uciderea pruncilor şi fuga în Egipt, precum şi minunele cari s'au petrecut la răstignire, ca: întunecarea soarelui, cutremurul de pământ, sfâşierea catapetesmei, deschiderea mormintelor şi învierea morţilor. Plăcerea de a istorisi minuni mai multe şi mai uimitoare ar fi o nouă dovadă că Mateiu a scris Evanghelia sa mai târziu decât Marcu şi anume în vremea când în jurul persoanei şi numelui Mântuitorului începuse a se formà un bogat cerc de legende, când christologia erà în plin curs de desvoltare.

Formula trinitarică din porunca de botez (Mat. XXVIII, 19), ar fi o altă dovadă că Evanghelia lui Mateiu e mai târzie decât a lui Marcu.

In sfârşit, parabola cu plasa sau năvodul care prinde şi peşti buni şi răi (Mat. XIII, 47) ca şi cea cu neghina semănată în grâu ar fi cea mai convingătoare dovadă că Evanghelia lui Mateiu e compusă târziu, căci la Marcu se aseamănă împărăţia lui Dumnezeu cu o ţarină în care sunt numai semănături bune, ceeace ar însemnà că pe vremea sa erau în biserică numai buni creştini, pe când în vremea când s'a scris Evanghelia după Mateiu numărul creştinilor crescuse şi printre ei se aflau şi păcătoşi.

Tocmai pentrucă Evanghelia lui Mateiu s'a scris aşà de târziu, deaceea el singur dintre evanghelişti vorbeşte de

biserică și de *disciplina bisericească*, a căror origină, cum de altfel eră și firesc, el o reduce la Mântuitorul. Porunca atribuită Mântuitorului de a certă pe fratele care greșește mai întâi între patru ochi, apoi dacă n'ascultă a luă și martori și'n cele dinurmă a-l spune «bisericii» (Mat. XVIII, 15 urm.) n'a putut avea nici un sens pe vremea Mântuitorului și n'a putut fi dată de El, deoarece în timpul vieții pământești a Mântuitorului și al predicii sale în public, cum și încă vreo câteva decenii după aceea, cei cari au crezut în El și au primit învățătura sa, adică primii creștini, nu se despărțiseră de iudei, ci mergeau în templul lor spre a se închină lui Dumnezeu cu duhul și cu adevărul. Numai mai târziu creștinii s'au despărțit de iudei și au dat comunității lor numele de «biserică=ἐκκλησία.» Evanghelia lui Mateiu, ca una care vorbește despre biserică, n'a putut fi deci scrisă decât pe vremea când biserica există. Acest argument este atât de puternic încât chiar unii din acei cari admit prioritatea Evangheliei lui Mateiu, precum *Strauss* și *Weizsäcker*, sunt nevoiți să recunoască pasagiul cu primatul lui Petru de interpolat.

La acestea e de adăogat că Mateiu arată o deosebită predilecție de a vorbi în chip elogios de Petru și al prezentă într'o lumină mai favorabilă decât pe ceilalți apostoli. Astfel el singur îl numește cu emfază cel dintâi dintre apostoli (X, 2). Numai el spune că Petru a rugat pe Mântuitorul să explice preceptele relative la curăție (XV, 5). Numai la el Petru întreabă pe Domnul, de câte ori poate iertă pe fratele său (XVIII, 21), Numai Mateiu istorisește episodul cu dajdia, de care Mântuitorul ca Fiu al lui David eră scutit, dar pe care totuș o dă, pentru a evită orice scandal și cum cu acest prilej Petru aruncă undița în mare — după porunca Mântuitorului — prinde un pește, îl spintecă, scoate din pântecele lui un statir și-l dă dajdie (XVII, 24 urm.). Numai el descrie minunea umblării lui

Petru pe apă fără să se afunde (XIV, 28 urm.). In această ordine de idei se potrivește foarte bine și chiar o complectează pasagiul privitor la primatul aceluiaș Petru. Caracteristic e că Mateiu schimbă și întrebarea Mântuitorului care a dat prilej lui Petru să facă mărturisirea sa, căci pecând Marcu (VIII, 28) zice: «Cine zic oamenii că sunt eu?» Mateiu zice: «Cine zic oamenii că e *Fiul Omului*?» Deoarece numirea, «Fiul Omului» este o numire mesianică, răspunsul erà coprins în mod implicit în întrebare și răspunsul lui Petru n'aveà dece să mire pe Mântuitorul și să-i atragă laudă din partea Domnului. Și mai caracteristică e modificarea ce Mateiu aduce răspunsului lui Petru. După Marcu, Petru răspunde simplu: «Tu ești Christos=Mesia». După Mateiu el răspunde solemn (v, 16) «Tu ești Christos, *Fiul lui Dumnezeu celui viu*». La acestea-i răspunde Mântuitorul celebrele cuvinte: (v. 17). «*Fericit ești, Simone, Fiul lui Ionà, că nu trupul și sângele ți-au descoperit aceasta, ci Tatăl meu cel din ceruri.* (v. 18) *Și eu zic ție: Tu ești Petru și pe această piatră voiu zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor birui.* (v. 19) *Iți voi da cheile împărăției cerurilor și orice vei legà pe pământ, va fi legat și în cer și orice vei deslegà pe pământ, va fi deslegat și în cer.*»

Aceste cuvinte au dat naștere la tot felul de păreri când a fost vorba de interpretarea lor: Unii iau însăși cuvintele de autentice, critica le socotește de interpolate, iar alții contestă autenticitatea numai unei părți din ele. Astfel unii aruncă versul 17, alții 18, iar alții 19.

O mulțime de greutăți de tot felul se pun în calea admiterii versetului 17. Așà d. p. în însăș Evanghelia lui Mateiu XIV, 13 se găsește încă odată mărturisirea: «Cu adevărat tu ești *Fiul lui Dumnezeu*», ceeace a făcut pe teologul papistaș *Bolliger* să pună la îndoială autenticitatea acestui text. Tot în Mateiu se găsește că la bote-

zul său, Domnul a fost mărturisit înaintea gloatelor ca *Fiu iubit al lui Dumnezeu* de însuş glasul Tatălui ceresc (III, 17), orbii (IX, 27) şi femeia canaanită (XV, 22) îl numesc asemeni *Fiul lui David*, iar îndrăciţii (VIII, 29) *Fiul lui Dumnezeu*. Cum mai puteà fi ceva nou mărturisirea lui Petru şi cum puteà produce o impresie aşà de puternică încât Mântuitorul să-l laude, ca niciodată mai nainte sau după aceea? Şi apoi cum se potriveşte această scenă cu cea din acelaş capitol vers. 23, unde Mântuitorul numeşte pe Petru Satan şi piatră de scandal, care nu cugetă ce este al lui Dumnezeu, ci ce este al omului? Nu mai puţin stau împotriva autenţiei acestui verset cuvintele «trup şi sânge», cari nu sunt cuvinte întrebuinţate de Mântuitorul, ci expresiuni favorite ale sfântului apostol Pavel.

Contra autenţiei versetelor 18 şi 19 stă însăşi forma lor figurată. Dacă Mântuitorul se gândià să întemeieze o biserică, care să dureze nenumărate veacuri şi pe care s'o înzestreze cu o constituţie care să nu poată fi dărâmată de vreme, nu se puteà să-i dea fiinţă făgăduind lui Petru că o va zidì pe el şi că i-va încredinţà lui cheile împărăţiei cerurilor, ci trebuià să anunţe aceasta într'o formă precisă, categorică, care să nu dea loc la discuţiuni. Cuvântul «biserică» este deasemeni, ca şi «trupul şi sângele» o expresiune a sf. apostol Pavel, care constitue un anacronism în gura Mântuitorului, iar forma, «biserica mea» nu se întâlneşte în nici un alt loc în Noul Testament, ceeace au recunoscut înşişi teologii romano-catolici ca un *Batiffol*. Dacă Mântuitorul ar fi dat lui Petru vreun fel de primat, cum s'ar fi mai putut naşte între apostoli după aceia discuţia despre întâetate, ceeace relatează însuş Mateiu XVIII, 1 urm. (vezi şi Marcu IX, 33 urm. Luca IX, 46 urm. XXII, 24 urm.) şi cum s'ar fi putut ca Mântuitorul să nu pomenească cu prilejul aplanării acelei discuţii nici măcar cu o silabă de întâetatea conferită lui Petru? E inexact apoi

că Simon ar fi primit numele de Petru dela mărturisirea sa, căci după Marcu III, 16 şi Ioan I, 42, el primì acest nume odată cu chemarea sa la apostolat. Totuş Mântuitorul îl numeşte de regulă Simon şi acelaş lucru pare a fi făcut şi sfinţii apostoli. Numai când numărul creştinilor s'a înmulţit, Petru a fost numit Simon-Chifà, spre a se deosebì de alţi creştini cari se numiau Simon. Greci au tradus pe Chifà cu Petros şi acest din urmă nume a înlocuit cu timpul în manuscrise pe Chifà şi pe Simon. (De altfel grecescul Petros nu vine dela πέτρα, ci e o prescurtare din latinescul Petronius, ca şi Luca din Lucanus).

De neexplicat este cum Marcu, ucenicul, însoţitorul, tâlmaciul lui Petru şi care a scris Evanghelia sa după arătările şi spusele lui Petru, nu pomeşte nimic despre primatul lui. Vechimea bisericească a explicat această tăcere prin pana lui Eusebiu zicând că Marcu n'a fost de faţă când Mântuitorul a conferit lui Petru primatul, ci numai a auzit pe Petru vorbind despre aceasta, iar Petru n'a îndemnat pe Marcu să consemneze acest caz în Evanghelia sa din modestie, ca să nu se zică cumva că el dă mărturie despre sine însuşi. Această explicare şi argumentare, de nenumerate ori repetată, e foarte slabă căci nu e vorba acì de o persoană, ci de instituirea bisericii, nu se conferia lui Petru numai o cinste, ci i-se impuneà şi o grea datorie, iar modestia dacă a împiedicat pe Petru să vorbească despre sine, n'a avut dece să împedece pe Marcu.

Cel mai limpede text biblic pe cari papistaşii întemeiază primatul papal e dar scos din cauză sau cel puţin pus la îndoială de critica biblică.

Un alt text pe care teologii papistaşi sprijină nu numai primatul, ci şi infalibilitatea papală, este cel dela Luca XXII, 41 urm. «Simone, Simone, iată Satana a cerut să vă cearnă ca pe grâu, eu însă m'am rugat pentru tine

ca să nu scadă credinţa ta şi tu, dupăce te vei întoarce, întăreşte pe fraţii tăi». Aci nu e însă vorba de credinţa religioasă, ci numai de încrederea (Treue) ce Petru aveà în Invăţătorul său, cum nu e nici de conferirea vreunei puteri deosebite, ci pur şi simplu de prevenirea că în timpul patimilor Petru se va lepădà de Mântuitorul. Nici unul din vechii exegeţi n'au văzut în aceste cuvinte vr'un fel de îndreptăţire la primaţie. Incercări în această direcţie făcù abià papa Leon I (440—461), pecând Ghelasiu I (492—496), Pelagiu II (569—590) şi Adrian I (772—795) le interpretară în favorul primatului papal, iar Agaton (678—681) le interpretă în sprijinul infalibilităţii şi de atunci teologia papistaşă le socoteşte ca text clasic pentru primatul papal şi pentru toate privilegiile ce decurg din el.

La fel stau lucrurile şi cu pasagiul din XXI, 15 Ioan urm. Prin întreita întrebare: «Simone, Fiul lui Ionà, mă iubeşti mai mult decât aceştia?», şi întreita poruncă: «Paşte mieluşeii mei; Paşte oile mele», Mântuitorul ar fi dat de fapt lui Petru puterea pe care la Mateiu XVI, 17—19 numai i-o făgăduise. Noima acestor cuvinte este însă reîntregirea lui Petru în apostolat şi provocarea de a şterge prin întreită mărturisire, întreita lepădare de Invăţătorul făcută în curtea arhiereului. Cuvintele imediat următoare: «Adevăr, adevăr zic ţie, când erai tânăr te încingeai singur şi mergeai unde voiai, iar dacă vei îmbătrâni, altul te va încinge şi te va duce unde nu vei voi», sunt scrise — după părerea criticilor — în urma morţii lui Petru, ca şi întreg capitolul XXI, care nu provine dela sfântul evanghelist Ioan. Scritorii bisericeşti vechi, între cari în primul rând Augustin, n'au referit porunca «Paşte oile mele» numai la Petru, ci la toţi apostolii şi păstorii sufleteşti în genere. Abià dela papa Ghelasiu I au început a se referì special la Petru şi la papi.

Critica textelor pe care se întemeiază primatul lui Petru

și al papii arată dar că în zadar se străduesc teologii papistași să găsescă o bază scripturistică solidă pentru ideia nenorocită care muncește de veacuri fără răgaz mintea lor și a papilor.

(Va urma).

I. Mihălcescu.

CARITATE REGALA.

I.

M. S. Regele Ferdinand în Aprilie anul acesta a trimis d-lui I. I. C. Brătianu, președintele Consiliului de miniștri și ministru de răsboiu, următoarea scrisoare:

Scumpul meu Președinte al Consiliului,

«In aceste vremuri deosebit de grele, gândul meu se îndreaptă și către acei cari sufăr de marea scumpire a traiului, fără a puteà fi îndestulător de înlesniți de budgetul statului, astăzi prea împovărat.

In dorința de a contribuì la alinarea acestor suferințe, la care sunt sigur că nimeni dintre cei avuți nu va rămâneà nepăsător, am hotărît a dăruì suma de 1.250.000 lei spre a se împărțì celor mai crud loviți și mai ales populațiunii orașelor Țării—cea mai grea atinsă prin scumpetea mereu crescândă a chiriilor și a celor mai neapărate lucruri trebuincioase traiului—și cari cred că merită ajutorarea noastră pe o scară mai întinsă.

V'aș fi foarte recunoscător, scumpul meu Președinte al Consiliului, să-Mi dați părerea domniei voastre asupra modului ce vi se pare mai nimerit pentru ca acest ajutor să ușureze într'adevăr soarta celor obidiți și mai vrednici de compătimirea noastră.

Regina și Copiii Noștri vor simțì o mare mulțumire sufletească de a se asocià și Ei la această faptă de ajutorare reciprocă, luând parte la împărțirea ajutoarelor. . . .»

II.

Țara întreagă a primit cu mare bucurie acest dar regesc, pentrucă el eră făcut la începutul domniei Regelui și în deosebi în aceste vremuri grele, când sărăcimea orașelor noastre suferă cumplit. Regele nostru, îndată ce a urcat tronul regal a mai făcut un dar însemnat pentru o instituție culturală în Iași. Din aceste fapte se arată cum cugetă și simte Regele României pentru interesele culturale și pentru nevoile poporului român. Frumoase acte; frumoase pilde!

*

M. S. Regina Maria împreună cu principesele Elisabeta și Maria au colindat și colindă încă toate capitalele de județe spre a împărți ajutoare celor săraci din darul regal. M. Sa Regina a ascultat dorința regală și a ținut să împartă personal ajutorul, ca astfel să poată vedea de aproape orașele noastre cu toate părțile lor bune și rele; cu toate bucuriile și durerile lor. S'a pogorît în mijlocul poporului pentru a'i arătă toată dragostea. M. S. Regina Maria s'a arătat cu acest prilej în toată strălucirea sufletului Ei: n'a vrut să știe ce este oboseala. A căpătat tărie din suferințele mulțimii! M. S. Regina Maria e tipul Domnitoarei bune, miloase, evlavioase, harnice! Ea va fi adorata poporului român!

III

Răposatul Rege Carol a făcut în viață fiind nenumărate acte de binefacere și de adevărată caritate creștină. Cine L-a cunoscut mai de aproape poate să spună lucruri uimitoare. Răposatul general I. Em. Florescu mi-a spus odată că Regele Carol lucrează cu adevărat în sens evanghelic. El face acte caritabile, fără să știe dreapta ce face stânga. Ajută pe foarte mulți boeri scăpătați, pe multe femei sărace din așă zisă societate înaltă, pe mulți literați și

artişti... Şi la moarte a lăsat 12 milioane lei pentru instituţiuni culturale şi de binefacere.

M. S. Regina Elisabeta a fost dupe chip şi asemănare. Lumea suferindă erà lumea Ei iubită. Câtă lume n'a fost ajutată şi sprijinită de Ea. Câte instituţii de binefacere nu şi-au luat fiinţă, mulţumită numai Ei. Câte talente nu s'au desăvârşit cu ajutorul şi cuvântul ei! Biograful Reginei Elisabeta, G. Bengescu spune cu multă dreptate: Ea a avut de timpuriu focul cel sfânt al carităţii şi că facerea de bine a fost totdeauna la Ea o adevărată vocaţiune. Să faci binele fiindcă eşti pe tron, fiindcă ai în mână puterea, averea, influenţa, fiindcă eşti dator, tocmai din cauza poziţiunii ce ocupi, ca să te arăţi compătimitor şi milos, aceasta e desigur vrednic de laudă, însă uşor după cum zice bătrânul *Corneille*; «Mii au făcut-o, mii ar putea-o face».

Dar a nu te gândi decât la bine, a te da cu totul lui, jertfindu-i odihna, pacea şi fericirea vieţii, a nu aveà alt scop pe lume decât de a uşurà nenorocirile şi de a şterge lacrămile, aceasta e o sarcină pe care n'o pot îndeplini toate suveranele, oricât de bune şi de mifoase le-ar fi făcut natura.

Carmen Sylva săvârşeşte această sarcină, de mai bine de patru zeci de ani, în o activitate neobosită şi cu cea mai nobilă hotărâre». Şi aşà a lucrat Carmen Sylva până în cele din urmă zile ale vieţii sale!

IV.

Numele primului Rege al României şi al primei Regine va rămâne neşterse în amintirea poporului român şi din această latură a sufletului lor. Au fost miloşi, au fost binefăcători.

M. S. Regele Ferdinand şi M. S. Regina calcă solid pe aceeaşi cale. Cunoscătorii afirmă că sunt capabili de orice jertfă materială în interesul binelui obştesc. Şi să

nu se uite că Suveranii noştri au o casă binecuvântată cu copii!

Ce pildă minunată pentru bogătaşii noştri şi pentru toţi, care au mai mult decât le trebue. Toată lumea se aşteptă ca la gestul Regal, să intre în acţiune şi alţii, în aceste vremuri, când traiul s'a scumpit, când în oraşe mai cu seamă, în anumite cercuri, vieaţa a devenit o povară. Mulţi, foarte mulţi, au rămas în nemişcare ca şi cum nimic nu s'ar petrece în jurul lor, ca şi cum viaţa s'ar petrece într'o dulce fericire. Mare durere! Ce departe suntem de vechile tradiţii româneşti şi de frumoasele învăţături creştineşti. Se pare că toată lumea s'ar reduce numai la noi şi n'am fi suflet din sufletul ei. Am cultivat numai partea această brutală, fără suflet şi ideal moral. Individualismul materialist coboară şi omoară... Numai idealismul curat înalţă şi întăreşte.

*

Şi cu toate acestea câte câştiguri nu s'au realizat în aceşti doi ani. S'au făcut averi mari! Cei bogaţi s'au îmbogăţit şi mai mult şi mulţi dintre cei cu o situaţie materială modestă s'au pomenit cu averi frumoase. Şi în loc ca fiecare să se considere în înţelesul învăţăturilor dumnezeeşti ca nişte economi ai lui Dumnezeu, mulţi îşi cheltuesc câştigul în lux şi în petreceri. Vedem cu ochii noştri în aceste vremuri cumplite un traiu destrăbălat şi un lux scandalos cum nu s'a pomenit vreodată. Par'că nu s'ar petrece nimic în jurul nostru şi că România e cea mai fericită ţară de pe pământ Cât ne am depărtat de vechile tradiţiuni ale neamului nostru şi de sfintele învăţături! Ce laturi greşite are educaţia noastră sufletească!

V.

Educaţia sufletească a moşilor şi strămoşilor noştri se facea numai cu principii religioase. Poruncile şi învăţăturile dumnezeeşti formau izvorul nesecat pentru clă-

direa sufletească. O singură cale în vieață, o singură morală, morala religioasă! Mântuitorul a zis: «Cel ce are poruncile mele și le păzește pre ele, acela mă iubește»[1]. Și iată acele porunci: «Să iubești pre Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este întâia și cea mai mare poruncă. Iar a doua este asemenea acestia: Să iubești pe aproapele tău ca însuți pe tine. Intr'aceste două porunci, toată legea și proorocii atârnă»[2].

Prin urmare iubirea de Dumnezeu și de aproapele e tot una. Nu se poate despărți una de alta. Prietenul lui Dumnezeu e acel, care iubește pe aproapele, pe semenul său.

De aceea, iată cum se adresează Mântuitorul la ziua judecății viitoare acelora, cari au îndeplinit poruncile lui: «Veniți binecuvântații Părintelui meu de moșteniți împărăția care este pregătită vouă încă-dela întemeierea lumii. Că am flămânzit și mi-ați dat de am mâncat, am însetat și mi-ați dat de am băut, strein am fost și m'ați primit, gol și m'ați îmbrăcat, bolnav am fost și m'ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la mine»[3].

Iată morala creștină; iată calea pe care trebue să umble creștinul. Cine nu lucrează așà și nu ajută pe semenii săi în lipsuri și nevoi, aceluia i se spune de Domnul: «Intrucât n'ați făcut unuia din aceștia mai mici, mie nu mi-ați făcut»[4].

Așà au lucrat moșii și strămoșii noștri, dela domn, până la cel din urmă boer, cu dare de mână. Nu e unul să nu fi dat cevà pentru sufletul său. De aci bogăția mânăstirilor și bisericilor noastre, instituțiile noastre din trecut, cari se ocupau cu alinarea sufletească și trupească. Bine-

[1] Ioan Cap. XV. No. 21.
[2] Matei XX, 1 37—39.
[3] Mateiu cap. XXV v. 34—36;
[4] Mateiu cap. XXV, v. 45.

facerile neamului nostru întrecut să revărsau până departe în Palestina și în Peninsula Sinai. Se ajutau mânăstirile și bisericile; se ajutau creștinii din imperiul otoman.

Dinastia noastră urmează cu sfințenie calea arătată de strămoși. De aceea și Sf. Sinod în sesiunea de primăvară a remarcat aceasta și a hotărît ca o comisiune să prezinte M. S. Regelui omagii de recunoștință pentru o asemenea pildă creștinească și înălțătoare. Fie, ca această pildă, să fie urmată și de alții, căci vremurile sunt grele.....

G...

LEGATURILE DINTRE RELIGIUNE ŞI ŞTIINŢA.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 3.)

Am arătat, în numărul trecut al revistei, că adevărurile sf. scripturi sunt primite de creștini ca axiome, fiindcă noi credem că scriptura este opera sf. Duh. Dumnezeu a voit să ne descopere aceste adevăruri eterne prin scriitorii vechiului testament și ai evangheliilor. Dar, împotriva acestei credințe spuneam că se ridică spiritul contrazicerii, produs al naturii corupte a omului, care caută să aibă lumină numai din sineși. Această lumină, adevărata lumină, nu o poate avea, căci ea vine numai dela Dumnezeu. Acest spirit de revoltă și de opunere rămâne permanent în vieața popoarelor. Omul se revoltă împotriva lui Dumnezeu și nu numai împotriva ordinii fizice, dar chiar și împotriva ordinii morale. Aceasta este rătăcirea cea mai primejdioasă, căci disordinea morală se preface în desordine intelectuală, și turbură întreaga minte a omului. Rațiunea lui începe să simtă plăcere de a fi autonomă, și aici este vina cea mare. Acest șarpe vechiu, care se cheamă Diavolul, este trufia minții, acea desor-

dine intelectuală, care face pe om să se creadă mai înţelept decât Dumnezeu, ca şi când chipul soarelui dintr'o oglindă s'ar lăudă că el e mai strălucitor decât însuşi soarele de pe cer. Dar numai acest soare este aevea şi numai el dă fiinţă chipului celui din oglindă, căci de se va ascunde sub nor soarele de pe cer, va pierì chipul său. Aşà este şi omul. El e zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; dar Dumnezeu este şi omul nu-i, precum eu sunt, iar chipul meu din oglindă este numai închipuirea mea şi trăeşte nu prin sine, ci prin fiinţa mea.

Astfel şi mintea omului, fiind părticică din mintea dumnezeească, este numai chip, numai imagine. Şi totuş vrea să fie suverană şi chiar mai presus de Dumnezeu. Aceasta e trufia filosofică, trufia minţii stricate. Pentru ea nu există nici o cunoştinţă a adevărului şi nici un adevăr, afară de acela pe care insăşi ea îl recunoaşte ca adevăr. Vorbeşte Dumnezeu în scripturi prin profeţii săi? Vorbeşte prin Hristos? Mintea trufaşă răspunde: nu recunosc aceste adevăruri! Şi astfel devine atât de presumţioasă, în cât în ce priveşte adevărul, ea-şi rezervă cu dela sine putere, dreptul de a fi singurul şi supremul judecător. Mintea trufaşă de ştiinţa sa, şi îmbătată de vanitatea în care se răsfaţă, ţine că ar fi adevăr numai ceeace ei îi place, numai ceeace ea însăşi cercetează şi află, numai ceeace ea însăşi pricepe. Şi de aceea ea priveşte de sus, şi câteodată cu milă şi mai totdeauna cu dispreţ la cei ce cred, par'c'ar zice: ce proşti, sărmanii de ei, ce proşti! Şi de aceea tratează cu mândrie şi chear cu neruşinare credinţa, ca fiind un izvor de cunoştinţă a adevărului cu mult mai inferior şi nedemn de mintea omenească.

Aceasta e ştiinţa cea mai rea, filosofia cea blestemată şi de această «filosofie numai cu numele» ne cere apostolul Pavel să ne ferim; de ea vorbesc toţi sfinţii Pă-

rinţi şi marii învăţători ai bisericii că ar fi duşmană a religiei creştine. Această filosofie deci a minţii stricate, a disordinii intelectuale este «ştiinţa» cea păgubitoare, căci precum am mai spus, este şi o filosofie bună, o ştiinţă a minţii smerite întru credinţă, acea filosofie care este braţul drept al credinţei creştine. Intru acest înţeles toţi marii învăţători ai religiei noastre au fost filosofi şi oameni cu multă ştiinţă, începând cu martirul Iustin, care a fost unul din cei mai mari filosofi păgâni şi care încreştinându-se şi văzând dumnezeescul adevăr al învăţăturii lui Hristos, a căutat să pue filosofia în armonie cu credinţa şi să pue baza filosofiii creştine, şi de aceea singur lui, dintre toţi marii învăţători, i se zice «filosoful».

In ce priveşte poziţia ce o ia mintea în presumţia sa faţă de credinţă, ea este de două feluri: ori batjocuritoare ori duşmană. Batjocuritoare e mintea atunci, când concede oarecare drept şi valoare credinţei şi recunoaşte posibilitatea, însă nu şi existenţa de fapt, a revelaţiunii divine în sf. scriptură. Duşmană este atunci când ignorează cu desăvârşire dreptul şi valoarea credinţii, neagă ori ce existenţă de fapt şi ori ce posibilitate de existenţă a unei revelaţiuni divine şi refuză de a vedeà altceva în scriptură, decât o carte ca toate cărţile, scrisă de oameni mai mult ori mai puţin inteligenţi şi mai mult ori mai puţin urmărind tendinţe politice ori patimi omeneşti. Acest punct de vedere este al necredinţei radicale, şi şi-a găsit adepţi în felurite sisteme ale ştiinţei necredincioase, în aşà numitul deism raţional, materialism, positivism.

Este o anumită şcoală în ştiinţa teologică filosofică, pe care o numesc semiraţionalism, şi care după normele învăţăturilor ce le profesează, s'ar păreà că stă la mijloc între cele două feluri de filosofie a minţei trufaşe. Această şcoală, dă îndeajuns atenţiune adevărurilor credinţei şi le are mereu în vedere cu o relativă bunăvoinţă, deci

afirmă existenţa unei revelaţiuni divine, dar pornind dela principiul că noi nu putem înţelege prin simpla credinţă toate adevărurile scripturii, fiindcă unele ne sunt spuse în pilde şi ne sunt ascunse în subînţelesuri voite aşà de Duhul sfânt, iar altele întrec înţelegerea noastră şi marginile minţii omeneşti, de aceea această şcoală dă prea mult minţii şi se amestecă in chestiunele credinţii, poate că cu bună intenţiune de a luminà cu luminile raţiunii cele ce sunt întunecate în scripturi şi de a le face mai apropíate de înţelegerea omului. Dar buna intenţiune repede poate aluneca spre prăpastie, şi mintea pornită odată pe un drum pe care se crede a fi numai o smerită călăuză, poate deveni în curând o călăuză trufaşă şi încăpăţânată de a conduce pe omul credincios nu acolo unde acesta vrea să ajungă, ci acolo unde vrea să ajungă ea, cu alte cuvinte: mintea poate in curând să se creadă mai mult decât este, şi să revindice pentru sine dreptul de a hotărî şi a decide în chestiunile de credinţă după propriile sale păreri ori principii, şi deci tot ea să aibă cel din urmă cuvânt decisiv şi sentinţa hotărîtoare chear şi asupra coprinsului şi înţelesului dogmelor. Aşà dar vrând numai să conducă, asemeni unui pilot, corabia credinţei acolo unde căpitanul vreà s'o conducă, el îşi arogă dreptul de a o conduce în loc strein, şi astfel semiraţionalismul acesta care, câtă vreme mintea smerită în cercetările sale, este de folos credinţei, poate să fie tot atât de păgubitor ca şi necredinţa, căci mintea omenească e slabă şi lesne este ispitită a crede că ea este supremul judecător şi stăpân şi întainele credinţei.

De sigur, sunt filosofi raţionalişti care cercetează adevărurile credinţei cu linişte sufletească, fără de patimă şi fără prejudecăţi, cu seninătate de suflet şi în mod obietiv. Dar, adevărat este că de acestia între creştini sunt

cu mult mai puţini decât au fost în lumea păgână. Platon şi Aristotel şi apoi filosofi neoplatonici au căutat adevărurile vecinice cu mai multă obiectivitate şi nepărtinire, decum le caută atâţea şi atâţea filosofi ce se zic creştini. Iar la urma urmei sunt mai puţin vinovaţi şi mai puţin primejdioşi acei filosofi ai ştiinţei lumeşti, care lasă deoparte adevărurile creştine ca şi când n'ar existà, decât acei ce se fac a crede şi mereu se referă la adevărurile creştine numai spre a le batjocori şi a le purtà prin noroi, mai puţin primejdioşi decât acei ce se laudă mereu că cercetează fără prejudiţii şi fără patimă, dar de fapt ei pleacă dela un principiu plin de perfidie: de a nu primi nici un rezultat al cercetărilor filosofice care ar puteà da un sprijin sau ar mărturisi adevărul doctrinei creştine. Daca un adevăr filosofic consună cu un adevăr creştin, acel adevăr filosofic trebue respins ca un neadevăr, tocmai din cauză că şi doctrina creştină îl are, şi deci ori nu trebue să dăm dreptate acestei doctrine creştineşti, ori, ceeace e o culme a răutăţii, să primim ca minciună tot ce spune ea. O astfel de filosofie e o ştiinţă cu evidentă tendinţă de a surpa religia creştină şi de a submina învăţătura lui Hristos. Natural, nu urmăreşte totdeauna pe faţă această tendinţă, dar totdeauna i se poate vedeà numai decât planul său, pe care nu-l poate ascunde îndeajuns. Aceasta este ştiinţa care e duşmană religiei creştine.

Dar întorcându-ne iarăşi la acea ştiinţă care cu bună intenţie cere ajutorul minţii omeneşti spre a ilumina adevărurile, trebue spus că rătăcirile acestei ştiinţe n'au fost totdeauna vinovate. Ea îşi are origina nu numai în despreţuirea credinţei, ci şi în studierea superficială a conţinutului sfintei Scripturi. Şi într'un caz şi într'altul raţiunea omenească e vinovată că îşi preţueşte valoarea judecăţilor sale mai presus decât e just. Se înţelege de

sine ca atari încălcări ale filosofiei raționaliste în domeniul credinței ar fi fatale pentru existența religiei creștine și i-ar periclita ființa. Răni îi aduce destule, precum este știut; știința modernă nu încetează de a lovì învățăturile creștine și de a căutà să le facă de râs în ochii lumii, ori să le dovedească false și fără de nici un folos. Urmările acestei încercări de a răsturnà învățătura creștină se văd mai ales în înfumurările generației tinere, care cetind mereu atâtea cărți de popularizare ce se scriu astăzi cu tendințe anticreștine, se laudă și își bat pieptul cu necredința în Dumnezeu. Consecința acestei slăbiri a credinții e slăbirea religiozității, a demnității omului și a dorinții de a urmà căile virtuții.

De aceea autoritatea învățătoare a bisericii, catedra bisericii, cum i s'ar puteà spune, trebue să se lupte cu tărie împotriva acestei destrăbălări. Ei i s'a dat, prin putere dumnezeească, datorie să păstreze cu sfințenie comoara ce i s'a încredințat de Mântuitorul, de capul bisericei. Să păstreze «depozitul credinței» și să vegheze să nu se tulbure apa limpede a învățăturilor dumnezeești cu tot felul de gunoae ale filosofiilor moderne, să vegheze ca nu cumva bunul mântuirii eterne să fie înjosit și scoborât până la nivelul raționamentelor banale ale opiniunilor așà zise științifice, pe care le scornesc liber-cugetătorii, cei ce n'au nici patrie, nici Dumnezeu.

Adevărul e că biserica s'a luptat totdeauna împotriva filosofiei rele și a respins mereu cu hotărâre orice amestec nechemat și neîndreptățit a minții în domeniul religii. Amestec neîndreptățit zicem, pentru că mintea se poate amesteca în acest domeniu și ca îndreptățire, precum am spus, când amestecul său e cu bunăvoință și însuflețit de curata dorință de a lămurì adevărul. Întrucât filosofia, sau mintea rațională, are și n'are dreptul să se amestece în domeniul credinței, asta o putem mai limpede vedeà din două epistole a doi papi, amândoi oameni cu multă

credinţă şi cu multă ştiinţă lumească. Amândoi scriu în chestiunea dreptului minţii de a judecă credinţa.

Unul e papa Grigorie IX care la 1233 a scris facultăţii teologice din Paris o scrisoare cu mult cuprins filosofic: «*Epistola ad magistros theologiae Parisienses*». Sunt mulţi ani de atunci, sunt şapte sute de ani, şi încă de pe acea vreme curentul modernist şi liber cugetător atât de adânc eră înfipt cu teoriele sale nu numai în filosofie, dar şi în teologie, în cât papa s'a văzut nevoit să intervie cu autoritatea sa şi să pue stavilă acelui curent. Interesant este faptul că Parisul a fost cuibul celei dintâiu rătăciri teologice, cel dintâi semnal al oştirilor care mai târziu aveau să poarte răsboiu cu credinţa. In epistola sa Papa dojeneşte aspru felul de a gândi şi de a judecă a acelor teologi, care cred că fac un bine religiei creştine, dând prea mult drept minţii — drept natural, de altfel — de a se introduce ca judecător în chestiunile credinţei. El condamnă astfel de amestecătură de lucruri, prin care cele omeneşti vreau să se facă sfinte, iar cele sfinte sunt purtate prin noroiu ca să le facă lucruri omeneşti. Cere o dreaptă măsură în toate; dar, ca rezumat, osândeşte ori şi ce încercare de a dovedi tainele credinţei şi dogmele cu argumente naturale şi cu judecăţi de-ale minţii care cu mărginirea ei caută să strâmtoreze nemărginirea. In adevărurile supra naturale mintea naturală nu poate face altceva decât numai să încurce lucrurile, căci atâta lumină nu este dată minţii noastre ca să poată ilumină cele spuse de Dumnezeu. Prezumţia aceasta ar fi egală cu a luminii unei lămpi care s'ar încercă să sporească lumina soarelui. «Şi vă rog pe voi fraţilor să vă păziţi de cei ce fac împerecheri şi sminteli împotriva învăţăturii pe care aţi învăţat-o, şi vă feriţi de ei. Că unii ca aceia nu Domnului Hristos slujesc, ci pântecelui lor; şi prin cuvinte dulci şi vorbiri plăcute înşală inimile nevinovate». (Pavel, Romani XVI, 17).

M. P.

HIROTONIA ŞI HIROTESIA.

(χειροτονία — χειροθεσία)

Hirotonia şi Hirotesia. Sunt două cuvinte foarte cunoscute atât clericilor, cât şi celor ce se ocup cu teologia; dar însemnarea proprie şi specifică a fiecăruia din ele scapă multora. Mulţi sunt într'un fel de nedomirire, ba chiar confusiune. Uni le identifică până într'atât, în cât, nu fac nici o deosebire între ele, şi iau pe unul în locul celuilalt, fără nici o deosebire. Alţi, din contră, le separă aşa fel, în cât, atribue unuia o însemnare cu totul deosebită d'a celuilalt. Aşă în cât nedomirirea, ca să nu zic confuziunea, persistă pentru mulţi, şi devine mare atunci când e vorba de actul consacraţiunei cuiva în sacerdoţiu. In acest caz aceia cari vor să aibă şi să cunoască însemnarea adevărată şi specifică a fiecăruia din aceste cuvinte se întreabă: consacraţiunea sau intrarea în sacerdoţiu, — înţelegem intrarea în cele trei trepte ale ierarhiei noastre bisericeşti, — se face prin hirotonie, sau prin hirotesie? Sau, în actul consacraţiunei, se întreabă alţii, hirotonia şi hirotesia, sunt unul şi acelaş lucru? Sunt ele sinonime şi putem în acest caz înţelege pe or care din ele [1]?

***

Toate aceste întrebări, în faţa unei nesiguranţe asupra înţelesului acestor cuvinte produc nedomirire şi confusiune în spirite. Iar causele cari contribuesc la confundarea sensului, sau mai bine zis a înţelesului şi a rostului, cum

[1] Cum că această nedomirire există la mulţi, este discuţiunea ce am avut la începutul lui Iunie a. c. cu nişte venerabili părinţi, licenţiaţi în teologie, asupra acestor cuvinte, fapt care m'a determinat a scri articolul de faţă.

şi a întrebuinţării pe care o au aceste cuvinte în Biserica creştină, şi în deosebi în sfânta noastră Biserică Creştină Ortodoxă a Răsăritului, sunt multe:

În primul loc dă naştere la confusiune afinitatea etimologică şi modul cum sunt compuse aceste cuvinte. Iar aceea ce contribue simţitor la confundarea înţelesului pe care îl are fiecare din ele, este necunoştinţa istorică a întrebuinţărei lor în Biserica creştină. Este lipsa unei cunoştinţi precise, clare şi determinate pe care o au *hirotonia şi hirotesia* în actele liturgice şi teleturgice ale cultului sfintei nostre credinţe. Este lipsa de cunoştinţă a modului *cum, când, şi unde* are loc *hirotonia* şi *când* şi unde are loc *hirotesia*, pentru a se cunoaşte afinitatea şi deosebirea între ele.

Sunt negreşit şi alte multe cauze cari produc confuziunea, dar cam în aceste două se rezumă toată origina nedumiririi. Ele sunt izvorul confuziunei; căci acela care cunoaşte origina lor în Biserica creştină, cunoaşte etimologia, modul compunerei, uzul şi însemnarea specială pe care o au aceste cuvinte în Biserica creştină, dela început şi în decursul veacurilor, acela cunoaşte ce este *Hirotonia* şi ce este *Hirotesia*. Unul ca acesta niciodată, nu le confundă, nici nu ia pe una în locul celeilalte.

* * *

Dar cuvintele *Hirotonie şi Hirotesie* fiind streine, de origina greacă, toţi cei ce vor să le cunoscă însemnarea, recurg la dicţionar, negreşit ca să afle şi să înveţe tot adevărul asupra înţelesului pe care îl au şi pot să'l aibă.

Aci aflăm că amândouă aceste cuvinte sunt substantive abstracte derivate, în forma de composiţiune pe care o au, dela două vorbe diferite, însă apropiate cu înţelesul unul de celalt.

Primul din ele, *Hirotonia* (χειροτονία), dicţionarul ne spune că se derivă dela verbul *hirotoneo* (χειροτονέω), ca-

rele la rândul său, se derivă şi aceasta dela *hirotonos* (χειροτονος), derivat şi acesta dela verbul *tino* (τείνω), în compoziţiune cu cuvântul *hir* (χειρ—mâna), Verbul deci înseamnă, *a întinde mâna*, *a ridicà mâna*, *şi a pune mâna pe cineva sau pe ceva*; înseamnă şi a apucà, a deosebi, a distinge, a alege. D'aci etimologiceşte cuvântul *hirotonie* înseamnă, *ridicarea mânii*, *întinderea mânii*, *şi punerea mânii pe ceva.* Dicţionarele complecte ne spun că hirotonia-*ridicarea mânii*, se întrebuinţă la adunări publice, unde, întinderea sau ridicarea mâinilor însemna exprimarea şi confirmarea unei părei; însemna aprobarea, votarea. Hirotonia dar, însemnând ridicarea mânii, dicţionarul ne spune că erà semnul aprobării, votarea însăşi.

Cel d'al doilea *hirotesia* (χειροθεσία) aflăm că se derivă dela verbul *hirotheteo* (χειροθετέω), derivat şi acesta dela *tithemi* (τίθημι), în compoziţiune cu cuvântul *hir* (χειρ—mână) şi înseamnă, *a pune mâna pe cineva sau pe ceva*, înseamnă şi a prinde, a întreprinde. Cuvântul *hirotesie*. înseamnă deci actul punerei mâinii cuiva pe cineva sau pe ceva. In însemnare metaforică şi translată, cuvântul ca şi verbul dela care se derivă, are şi alte multe însemnări.

Apoi tot din punctul de vedere gramatical şi etimologic privind aceste două cuvinte, după forma în care se prezintă, vedem că ambele, ca şi verbele dela cari se deriv, au în compunerea lor cuvântul *hir* (χειρ)—mână. Şi atunci în aceste cuvinte pe lângă însemnarea proprie a lor, ca derivate verbale, ele păstrând însemnarea verbelor, dela cari se deriv au şi însemnarea cuvântului *hir-mână*, modulând'o după însemnarea celor două verbe de derivaţiune. Şi astfel, ţinând seamă d'acestea, avem însemnarea gramaticală etimologică a lor aşà precum s'a arătat mai sus, pentru *hirodonie—întinderea sau ridicarea mânii, etc.*, iar pentru *hirotesie*, *punerea mânii* etc.

*
* *

Dar această însemnare a cuvintelor pe care ne-o dă

dicţionarul, fie el cel mai complect şi mai desăvârşit, este însemnarea lor gramaticală şi etimologică. Este însemnarea pe care cuvintele o au în limba şi literatura clasicităţei ellenic căreia aparţin. Dar nouă ne trebue însemnarea pe care ele o au în Biserica Creştină. Ne trebue aceea însemnare a lor în care ele s'au luat şi s'au întrebuinţat aci, iar nu aceea pe care au avut'o şi au putut să o aibă în clasicismul ellenic; căci, multe, foarte multe cuvinte, sunt cu un înţeles şi un sens acolo, în limba clasică, şi cu altul, bineînţeles în legătură cu acela, în literatura biblică şi bisericească din Biserica Creştină. Ne trebue dar însemnarea propie bisericească a acestor cuvinte. Ne trebue acea însemnare pe care au avut'o şi o au în limba greacă a noului Testament şi la părinţii bisericeşti, însemnarea lor din limba greacă în care s'au predicat Evanghelìul mântuirei noastre, şi în care s'au scris şi ni s'au păstrat adevărurile dumnezeeşti, cari compun cartea sfântă a sfintei noastre credinţi. Aci trebue să recurgem spre a afla adevăratul înţeles şi adevărata însemnare bisericească şi creştină pe care o au cuvintele *hirotonie* şi *hirotesie*, iar nu la dicţionar, unde găsim însemnarea ellină şi păgână. In această privinţă teologul ortodox nu trebue să pună mult preţ nici pe dicţionarele biblice, mai ales pe cele protestante. Aceştia laicizând întregul edificiu al credinţei creştine, şi făcând tablă rasă din sfintele mistere; desfiinţând deci şi taina preoţiei, fiecine înţelege ce temei mai pot pune ei pe hirotonie şi hirotesie şi ce însemnare biblică, sacră şi bisericească le mai atribuesc.[1]

[1] Spre încredinţare se poate consulta ori ce dicţionar al n. Testament, şi orcine se va convinge de adevărul lucrurilor. Ioh. Frieder. Schleusner are unul din cele mai bune şi mai clasice dicţionare ale N. T. Ei bine să se citească cele coprinse în vol. II pag. 1355 la cuvântul χειροτονέω şi va vedea că autorul se ţine de însemnarea clasică a cuvântului şi nu se vede nimic despre însemnarea sa biblică şi bisericească.

Trebue dar să urmărim sensul şi înţelesul biblic şi bisericesc pe care îl au cuvintele ce ne preocupă.

In vechiul Testament, *punerea mâinilor* erà foarte cunoscută şi o vedem întrebuinţată încă din timpurile patriarhale.[1] Ea avea multe şi diferite însemnări. Se întrebuinţà însă în deosebi *ca binecuvântare*.[2] In cartea profetului Isaia găsim întrebuinţat chiar cuvântul *hirotonie*, el însă înseamnă, *ridicarea mâinilor la rugăciune* (comp. Isaia LVIII, 9). Septuaginta, în acest loc, reproduce prin el frasa ebraică *şelah eţbagh* (שְׁלַח אֶצְבַּע). Cuvântul *hirotesie*, în vechiul Testament, nu se găseşte întrebuinţat în nici un loc.

* * *

In noul Testament nu există nici un loc in care să fie întrebuinţat cuvântul *hirotonie* sau *hirotesie*; dar aceasta nu înseamnă că în timpurile mesianice *punerea mâinilor* nu erà întrebuinţată. Din contră, atât Evangheliile cât şi toate celelalte scrieri ale noului Testament, ne învederează că în aceste timpuri *punerea mâinilor* erà foarte mult întrebuinţată cu un caracter sacru şi sfânt. Ele ne arată în acelaş timp clar şi lămurit şi multe din însemnările pe cari le avea.

*

In sfânta Evanghelie dela Mathei, capitolul XIX vers 13 şi următoarele se istoriseşte despre aducerea pruncilor la Iisus, *ca să'şi pună mâinele preste ei şi să se roage*. Şi Evanghelisul spune că Domnul *a pus mâinile sale preste ei* (vers. 15).

Acì punerea mâinilor, însoţită de rugăciuni sau invocaţiuni *este semnul văzut al binecuvântărei*.

---

[1] Comp. Genesa XLVIII, 14.

[2] Comp. locul citat Lev. IX, 22 şi IV carte a Imp. V, 11 etc.

Cu această însemnare, punerea mâinilor se află întrebuinţată şi în alte multe locuri ale noului Testament. Un loc însemnat în această privinţă este, fără îndoială, cel din sfânta Evanghelie dela Luca XXIV, 50.

Acest loc desluşeşte foarte bine întrebuinţarea şi rostul *punerei mâinilor* în uzul sacru. Din el rezultă că *punerea mâinilor*, or care erà însemnarea ei, era însoţită de invocaţiune sau rugăciune; aşà încât *binecuvântarea* constà: *din invocarea* către Dumnezeu, dela care se pogoară tot darul, invocare care se făceà prin *ridicarea mâinilor*, şi *din punerea mâinilor* asupra acelui ce i se dà binecuvântarea. Iar punerea mâinilor, care erà semnul văzut al binecuvântărei, se făceà în acelaş timp, ţinând una din mâini, preste cel ce se binecuvânta, sau urmà invocărei, fiind semnul văzut, care confirmà binecuvântarea. In acest loc Evanghelistul spune clar şi lămurit că Mântuitorul, urmând a se înălţà la Ceruri, *a ridicat mâinile sale*, *s'a rugat* şi a bine cuvântat pre sfinţii Apostoli, punându-şi mâinile sale preste ei. Dar asupra acestui loc însemnat vom reveni, căci el este origina hirotoniei în Biserica Creştină.

*

Punerea mâinilor, o mai găsim în scrierile noului Testament, ca semnul văzut al comunicărei puterei dumnezeeşti, care tămăduià or ce boală şi suferinţă. Iar locurile în care se arată aceasta sunt nenumărate.[1] În această însemnare, găsim şi *atingerea*, de Domnul şi Apostoli. Prin atingere vedem din istoria evanghelică că se comunică puterea tămăduitoare de ori ce boală şi suferinţă.[2] Prin ea vedem chiar săvârşirea minunei învierei din morţi.[3]

---

[1] Vezi Marcu V, 23; VI, 5; VII, 32; Luca IV, 40; XIII, 13 etc. Cu această însemnare găsim punerea mâinilor şi în vechiul Testament, comp. IV Impăraţi v. 11.

[2] Comp. Marcu I, 31; V, 33 etc.

[3] Marcu V, 25 urm. 41 şi alte locuri.

*
* *

Dar afară de aceste însemnări și altele multe pe cari ni le arată sfânta Scriptură a noului Testament, *punerea*[1] *mâinilor*, care etimologicește corespunde de o potrivă atât cuvântului *hirotonie* cât și *hirotesiei*, în noul Testament,[2] o mai găsim cu o însemnare proprie, anume aceea, că: *Punerea mâinilor eră semnul consacrărei tuturor acelor ce aveau a sluji Bisericei Creștine.*

Faptele Apostolilor și toate celelalte scrieri ale noului Testament ne învață că: Toți aceia cari aveau a servì bisericii în ori ce chip; a conduce și povățuì pe credincioși la toate cele bune și de folos; toți cei ce aveau misiunea de a predicà Evangheliul, de a întreține legătura harului dumnezeesc, făcând pe credincioși părtași acestui har și dar dumnezeesc prin învățătură și sfatul cel bun, prin săvârșirea de rugăciuni, de sfinte slujbe bisericești și a sfintelor mistere ale credinței, toți aceștia primeau aceste diregătorii și erau așezați în diferitele oficii bisericești *prin punerea mâinilor*. Așa încât, istoria apostolică ne învață că în Biserica lui Iisus Christos, chiar dela început, toți aceia cari au conlucrat cu sfinții Apostoli; toți aceia cari i-au înlocuit și au continuat apostolatul lor, lucrând cele privitoare pe răspândirea credinței și întărirea Bisericii; toți aceia cari erau orînduiți, ca în urmă să lucreze prin ei darurile dumnezeești, tot pentru întărirea și răspândirea credinței, ca și prin Apostoli și conducătorii lor; toți aceștia intrau în așezările harice, liturgice și spirituale ale Bisericei *prin punerea mâinilor*.[3] Iar aceasta se făceà ca, *prin punerea mâinilor*, să li să deà puterea darului

[1] De știut este și aceasta că atât binecuvântarea, luată în sens și însemnare generică, cât și darul tămăduirei, care se făceà prin *punerea mâinilor*, le găsim în deosebi în Evanghelii.

[2] Comp. Luca XXIV, 50.

[3] Comp. Faptele Apost. VI, 6; VIII, 17, 18; XI, 3; I Tim. IV, 14 și alte multe locuri.

dumnezeesc ca toţi aceştia să fie sfinţiţi şi curăţiţi, şi să aibă puterea darului dumnezeesc de a lucra cele sfinte în biserica sa.

* *

Punerea mâinilor dar o găsim în scrierile Noului Testament ca mijlocul pentru comunicarea darului dumnezeesc. Ea este semnul văzut al consacraţiunei în oficiul Bisericei a tutulor acelora ce urmau să aibă un serviciu sacru în ea şi să fie mijlocitori între Dumnezeu, izvorul de viaţă al darului şi între credincioşi.

Iată însemnarea specială cu care găsim aşezarea sacerdoţiului creştin în Biserica Creştină chiar dela început.

*

Dar din acest punct de privire *punerea mâinilor* este aceiaşi pentru toate gradele ierarhiei, pentru toate oficiile bisericeşti şi pentru toţi cei ce serveau bisericei în orce chip, predicând credinţa sau păstorind pe credincioşi. Ea erà fără deosebire aceiaşi, pentru serviciu mare sau mic, ori care ar fi fost aceasta în Biserică. Iar deosebirea ei în clasificarea celor ce o primeau, constă de sigur în rugăciunea ce o însoţià, care arătà gradul, demnitatea, oficiul şi posiţiunea acelui ce primeà darul prin punerea mâinilor.

Toate acestea nu sunt anumit arătate în sfânta Scriptură a Noului Testament, căci aici se aminteşte pur şi simplu de *punerea mâinilor*, care etimologiceşte, precum s'a arătat corespunde, atât *hirotoniei* cât şi hirotesiei, şi de rugăciunea ce ce se făcea, de privegherea şi postirea de care erà însoţită; ceeace înseamnă că erà anume ritual. Dar că există diferenţă în *punerea mâinilor*, pentru a consacrà şi sfinţì pe diferiţi liturgici ai Bisericei, rezultă din faptul cert că foarte de timpuriu, şi aceasta de sigur după tradiţiunea păstrată dela înşuşi sfinţii Apostoli, şi care trebue să fi fost practicată de ei înşuşi, vedem stabilită această

deosebire întru punerea mâinilor, și *d'aci deosebirea între hirotonie și hirotesie.*

Conform tradițiunei apostolice s'a stabilit *cum și de cine să se facă punerea mâinilor*, pentru a consacrà pe liturgicii bisericii. S'a fixat ritualul și tot ce priveà punerea mâinilor spre a o deosebi, atât în sine, determinându-i natura și caracterul, cât și persoana ce o ofereà și aceea care o primeà. S'a stabilit cu un cuvânt toată deosebirea întru punerea mâinilor, când ea erà *hirotonie* și când era *hirotesie*, pentru primirea darului dumnezeesc d'a lucrà mântuirea în Biserica Dumnezeului celui viu. S'a determinat și hirotesia ca binecuvântarea și primirea darului dumnezeesc, care se comunică și se dă credincioșilor de liturgicii Bisericii.

***

Intru confirmarea tutulor celor mai sus arătate și expuse este mărturie istoria Noului Testament, tradiția bisericească și atestările sau cuvintele tutulor sfinților părinți și scriitori bisericești, începând cu cei mai apropiați de timpurile Apostolilor și terminând cu pravila constantă a Bisericii, păstrată aceeași în sf. noastră Biserică Creștină Ortodoxă dela Apostoli și coprinsă în canoanele și așezămintele sfinților apostoli și hotărârile sinoadelor ecumenice și locale. Din toate acestea rezultă clar și lămurit tot adevărul lucrurilor și se arată toată apropierea și chiar unificarea care există între *hirotonie* și *hirotesie*; dar în acelaș timp și deosebirea ce există între ele, mai ales în uzul și întrebuințarea fiecăreea din ele, atât după liturgicul săvârșitor, cât și după natura obiectului pentru care se săvârșește. Se arată anume și ceasul când *se săvârșește hirotonia și când și anume se săvârșește hirotesia.*

Despre toate acestea însă, pe baza izvoarelor mai sus arătate, în numărul viitor al Revistei.

(Va urmà).

Dr. Drag. Demetrescu.

Scurtă invățătură părinților duhovnicești.

Sub titlul acesta s'a publicat la 1787, in tipografia privilegiată a lui Iosif de Kurzböck din Viena o serie de învățături folositoare pentru preoțimea română din Transilvania. Peste alți doi ani aceste învățături au apărut într'o ediție nouă, dovadă că ele erau căutate de către preoțimea tot mai dornică de lumină.

Cum exemplarele din această cărticică sunt foarte rare și cum ea prezintă pentru preoțimea de astăzi mai mult decât un simplu interes istoric, am crezut că e bine să o dăm aici in transcriere, după exemplarul care se păstrează la Academia Română.

Considerând că publicarea acestei broșuri nu se face din motive filologice sau pur istorice, n'am păstrat ortografia dela 1787, ci am întrebuințat-o pe cea de astăzi.

O. Ghibu

Duhovnicescului părinte, carele primește descoperirile cugetelor dela aceia cari vin la dânsul că să se pocăiască cu spovedirea păcatelor sale, trebuește să fie foarte iscusit și chibzuitor. Iscusit să fie pentru aceasta, ca să poată aduce pre păcătosul cel rătăcit întru cea desăvârșită pricepere și cunoaștere a păcatului, și ca să se facă însuș pre sine vinovat înaintea lui Dumnezeu, iară chibzuitor întru aceasta, ca pre cel ce slăbește să nu-l lepede, pe cel îndărătnic să nu-l amărască, și pre cel ce ascunde păcatele sale să nu-l treacă cu vederea. In tot chipul dator este el pe păcătosul cel rănit cu păcatele să-l îndrepteze, și să-l aducă la calea pocăinței cu duhul blândețelor, iară nu cu silă și cu toiagul să-l nevoiască, după cum sfătuește Apostolul (Gal. 6. 1.), căci blândețea totdeauna biruește puterea. Intr'acest chip dator este el a luă pre sine cele mai mari trei chemări, și a se purtă după ele cu cei ce vin la dânsul, adică să urmeze ca un *tată*, ca un *doctor* și ca un *judecător*.

1. Pentru aceasta dator este el ca un Tată fiilor și ficelor sale celor duhovnicești milă și bună primire să le arate, cu bune și îndulcite cuvinte să plece și să umilească inimile lor, iară nu să i întărâte cu iuțimea și cu cuvinte

înfruntătoare, ci mai vârtos să urmeze tatălui celui iubitor de oameni din sfânta Evanghelie, care pre fiul său cel curvar şi mult păcătos nu numai nu l-a lepădat, nici l-a ocărît pentru cele ce a făcut, ci încă numai cât l-a văzut de departe mergând, i s'a făcut milă, şi singur a alergat către dânsul, şi căzând pre grumazii lui l-a sărutat şi toate bunătăţile care el mai înainte ca un fiu a avut, iarăşi i-a dăruit, ca un îndurat şi milostiv. Căci cuvântul cel iute turbură spre mânie, iară limba celui înţelept, toate câte sunt bune, bine le ştie răspunde (Pild. 15. 1. 2.) şi cuvântul bun, este mai mult decât darul cel bun. (Sirah 18. 16. 17.).

2. Toată ştiinţa lui ca a unui doctor întru aceasta se cuprinde, ca cu ochii cei bine văzători să caute şi oarecum tocmai în taina cugetului aceluia ce se ispovedueşte la dânsul, să vază. Iar aceasta poate el lesne ajunge, deva socoti a păcătosului carele stă înaintea lui cinul, dregătoria, slujba, meşteşugul, vârsta şi alte împrejurări. Căci, în câte feluri sunt împrejurările vieţii omeneşti, într'atâtea feluri fieşte căruia se întâmplă a păcătui. Drept aceasta dator este el a ispitì şi a lecuì cugetele, într'alt fel pre Episcopul, într'alt fel pre Preotul, într'alt fel pre călugărul, într'alt fel pre mireanul, într'alt fel pre bătrânul şi într'alt fel pre tânărul, într'alt fel pre domnul şi într'alt fel sluga, într'alt fel pre cel învăţat şi într'alt fel pre cel prost, într'alt fel pre ostaşul şi într'alt fel pre cel cu meşteşug, într'alt fel pre bărbatul şi într'alt fel pre muerea. Încă şi întru aceasta se cuprinde meşteşugul lui cel doftoricesc, ca pre tot insul el singur bine ispitind flasterul cel cuvios după cum va socotì starea vremii, locului şi a feţii pre rane să pună, ca nu cumvà pre cel neputincios să arunce mult, şi cu aceasta să-l aducă întru nebăgare de seamă, şi să-i dea prilej către mai mari păcate. Cade-se dară lui a luà seama ca nici acela să vie întru desnădăjduire, nici acesta întru nepurtare de grijă, ci pre amândoi să-i aducă spre tămăduire.

3. Când zicem că duhovnicul trebue să fie ca un judecător, nu se înţelege cum că să aibă el putere a judecà şi a osândi pre păcătosul, care ispovedueşte păcatele sale, însă dator este el a luà păcatele cele arătate pre cumpăna

bunei socotinţe, şi pre acelea ca cum ar fi cu o cumpănă a le măsură şi a osebi cele de moarte de cele ertătoare şi după a lor greutate să arunce canonul.[1] Iar osebit este dator a socoti şi a judecà înfrângerea acelea a fiecăruia ce se căeşte sau negrijirea şi lenevirea lui, şi după aceea vremea şi sarcina canonului. Încă mai osebit se cade lui a se păzi, ca nu cumva cu gândul ca acela să primească pre cela ce să căeşte, şi să-l deslege de legăturile păcatului pentru ca să poată dobândi ceva dela dânsul, iar cu mult mai puţin să se ceară, nici măcar de i se va şi da ceva dela acela care se ispoveduește, să se primească. Căci la întâmplarea ca aceasta pre păcătosul nu va deslegà, fiindcă darul acesta înzadar se dă (Mat. 10, 8), iar însuş pre sine va legà în veci, ca un vânzător de cele sfinte şi spurcat predător.

4. Încă mai este dator Părintele duhovnicesc foarte bine să socotească, de poate împlinì cel ce se căeşte canonul care i se va da; deci cele ce vor fi cu putinţă să-i deà. Şi de nu va puteà împlinì ceva, sau pentru slăbiciunea sănătăţii, sau pentru bătrâneţe, sau pentru alte oarecare pricini, atunci nu se cade nici să arunce acestea. Pre semne: de ispoveduește pre ostaşu care se află supt stăpânire şi împlinește slujbele împărăteşti, în ce chip poate arunca lui să meargă în toate zilele de trei ori în biserică; sau cum va îndemnà pre bolnavul sau neputinciosul ca să mănânce uscat şi să facă ades metanii? Într'acest chip cel ce se căeşte neputând împlinì canonul, ar puteà veni întru îndoială de sunt ertate păcatele; încă poate fi că s'ar şi desnădăjduì. Deci fieşte căruia acest mai bun canon poate fără grijă aruncà că de acì înainte să se oprească de păcatul care l-au obicinuit a face, şi ce este păcatului aceluia împotrivă, aceea să facă.

5. Dintru acestea urmează precum duhovnicul este dator fiului său celui duhovnicesc să-i pună viu înaintea ochilor urîciunea păcatului, carele trage după sine perirea vecinică, mânia şi iuţimea lui Dumnezeu. Aşijderea să-i

[1] Canonul este pedeapsa duhovnicească, precum a postului cu rugăciune, cu metanii, cu milostenie după putinţă şi cu alte ca acestea.

arate frumusețea faptelor celor bune, a cărora plată este vieața vecinică. Și pentru aceasta să sârguiască duhovnicul a desrădăcină păcatul, și a sădi fapta bună întru inima lui. Intr'acest chip adică să deștepte mintea lui spre adevărata dragoste către Dumnezeu și către aproapele, și să-l abată de către dragostea lumii aceștia și de către toate poftele lui cele necuvioase. Și de va vedeà într'însul mândrie, să-l povățuiască către smerenie, și întorcându-l de către zavistie să-l aducă la calea iubirei de frați. Să desrădăcineze iubirea de argint, și să sădească îndurare în gândului. Celui mânios, blândețe, leneșului osteneală și lucrare, și celui curvar curățenie să-i sfătuiască, și altele, căci totdeauna cele protivnice, cu cele ce sunt lor protivnice să poată vindecà.

6. Se vorbește că este rușine, și cu adevărat rușine este învățătorului când învață pe altul, iară singur nu face aceea ce învață. Tocmai ca și doftorului, care pre altul vindecă, iar singur pătimește: unuia ca acesta asemănează pilda: doftorule vindecă-te singur (Luc. 4, 23). Drept aceea chiar să arate precum el singur trebue să fie întru toate fără prihană, și nu numai cu cuvinte, ci și cu fapta mai ales, să învețe precum și singur Mântuitorul întru acest chip a arătat începând a face și a învățà (Fap. I, 1). Iară de va lucrà împotrivă, nu spre vindecare, ci mai vârtot spre lenevire și nebăgare de seamă va aduce pre cel ce se căește, când va vreà întru oarece să-i îndrepteze, fiind singur întru aceeaș vinovat. Adică nu va îndreptà, ci încă mai rău va răsvrăti pre bețivul, dacă el însuș beà mult vin. Așà trebue și pentru ceilați, să se înțeleagă. Intr'acest chip dând sminteală celui slab, și luiș și aceluia va solì acel înfricoșat amar.

7. De se va întâmpla ca să auză dela cel ce se ispovedueşte vre un păcat neobicinuit, pre carele el însuș desăvârșit n'ar putea deslegà, atunci este dator duhovnicul cu cuvinte blânde să sfătuească pre el și să-l sloboază nedeslegat, hotărîndu-i vreme ca să vie iarăș la dânsul. Iară până atunci, sau singur cu fața, sau prin scris să înștiințeze Episcopului său numai păcatul și împrejurările feții celui ce a greșit; iar nici de cum singură fața, deci

să aştepte dela dânsul deslegare, iară singur îndoindu-se, să nu deslege.

8. Nimica mai puţin şi aceasta se atinge de ştirea şi de datoria lui, ca să nu deà voie păcătosului celui ce se căeşte să vinuiască pre alţii, ci insuş pre sine la ispovedanie să se osândească şi să se vinuiască, iar nu pre altul. Căci făcând împotrivă, ar ispovedui un păcat cu pocăinţă, iar într'altul ar cădeà, carele este clevetirea şi osândirea. Că cela ce pre sine însuş scoate dintru vină, iar pe altul face vinovat, acela cleveteşte şi osândeşte, iar nu se ispovedueşte, nici se căeşte. Findcă ispovedania este a face însuş pre sine vinovat.

9. Incă şi aceasta să nu lase duhovnicescul Părinte a dà fiului său spre învăţătură pentru ca să scape cu totul de păcat, pre carele prin adesă obicinuire l-au pus în nărav, adică: să se ferească de prilejuri ca acelea, care îi vor arătà calea să cază înpăcat, şi să fugă de soţie ca aceea, prin care s'ar puteà răsvrăti, iară împotriva acestuia să se însoţească cu oameni ca aceia cari îşi petrec vieaţa lor întru cinste. Atuncea şi el căutând spre dânşi şi urmând lor, se va obicinui a face bine, în loc de rău. Căci cu cel cuvios, cuvios va fi, iar cu cel îndărătnic, se va îndărătnici.

10. Mai pre urmă, când va avea să-l sloboadă dela sine, acesta mai de folos canon să i hotărască: 1. Ca în toate zilele dimineaţa şi seara (că aceasta fieştecine poate face) sau şi mai ades să socotească întru sine: câtu-i de înfricoşată judecata lui Dumnezeu celora ce nu se căesc şi cât de scurtă vieaţa omului! Cum este neştiut ceasul morţii! şi precum netrecut aşteaptă munca vecinică pre ceia ce mor fără ispovedanie şi fără pocăinţă! 2. Iară împotriva acestuia să gândească: câtu-i de mare milostivirea lui Dumnezeu către păcătoşii cei se căesc, că toate câte au făcut le va iertà după mare mila Sa. 3. Către acesta pentru păcatele cele făcute neîncetat suspinând să zică: Dumnezeule fii milostiv mie păcătosul (Luc. 18. 13), sau altcevà asemenea acestor cuvinte, prin care ar cere dela Tatăl ceresc, ca să-i ierte greşalele lui, pentru sângele şi moartea Fiului său, întru carele el neîndoit crede, şi îi va fi după credinţa lui.

11. Iară pentru mai bună pază, şi altele întâmplări, şi

mai vârtos pentru împlinirea mântuitoarelor porunci, este dator a scrie fieștecăruia numele care s'au ispoveduit în osebit protocol, și după ce va trece vremea ispovedaniei, protocolul acela, în vremea vizitației, Protopopului sau însuș Episcopul când va fi cerut, să-l arate.

VIEAȚA SFANTULUI ANTONIE CEL MARE.

Scrisă de sf. Atanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XL No. 3.)

73. *Urmare.*

Altă dată au venit la el alți filosofi și l'au găsit în muntele cel din afară. Ei având de gând să-și râdă de dânsul, fiindcă erà neînvățat. Antonie pricepându-i, le-a zis: «Ei bine, ce credeți voi: Ce este mai întâiu, mintea ori învățătura cărței? Și care din amândouă este temeiul celei lalte: mintea pornește din știința de carte, ori învățătura din minte?» Și când ei răspunseră că mai întâi mintea este și că aceasta a dat naștere la învățătură, Antonie le zise iarăși: «Așà dar, cine are o minte sănătoasă n'are nevoe de învățătura cărței». Aceste cuvinte puseră în uimire atât pe cei de față, cât și pe filosofi. Deci ei se depărtară plini de uimire, că au găsit la un neînvățat, atât de mare pricepere. Deși crescuse și îmbătrânise în pustie și în munți, însă n'aveà în sine nimic aspru, ci erà prietenos, bun și cuviincios, ca și cum ar fi trăit în oraș. Cuvintele sale erau *«îndulcite cu sare»*[1] dumnezeească, așà că nimenea n'aveà pismă pe el, ci din potrivă, toți carii veneau la el, simțeau o mare bucurie și plăcere văzându-l.

[1] Colos. IV, 6.—Mat. IX, 49.

74. *Urmare.*

Mai târziu au venit la el câţiva din aşà zişii *înţelepţi elini* şi i-au cerut să le spună temeiul pentru care noi credem în Hristos, punându-şi în gând ca prin socotinţele lor sofistice să combată, ba chiar să ià în râs, vestirea dumnezeeştei Cruci. Antonie tăcu câteva clipe, şi mai întâi îi compătimì pentru neştiinţa lor, apoi zise printr'un tâlmaciu care repetă (în limba elinească[1]) întocmai cuvintele sale: «Ce este mai frumos: a mărturisì Crucea, ori a crede în aceia cari la voi se numesc zei, preacurvari şi sodomişti? Ceeace noi spunem, este în tot cazul o dovadă de bărbăţie şi mărturie de dispreţul morţei, iar ceea ce voi povestiţi în basmele voastre, nu este decât patimă bolnăvicioasă devenită desfrânare ne mai pomenită. Mai departe, ce este mai cinstit: a spune că Cuvântul lui Dumnezeu (ὁ λόγος) n'a suferit nici o schimbare că El însă, rămânând ceeace erà, a luat trup omenesc spre mântuirea şi binefacerea oamenilor, ca astfel prin luarea asuprăşi a naturei omeneşti, să facă pe oameni părtaşi naturei dumnezeeşti şi duhovniceşti? Sau, cum faceţi voi, a asemănà Dumnezeirea cu fiinţele necuvântătoare, şi deci a vă închinà animalelor cu patru picioare, şerpilor, precum şi statuilor oamenilor? Acestea, adică, sunt la voi lucrurile vrednice de cinste ale înţelepţilor! Aşà dar, cum îndrăsniţi să ne luaţi în râs pe noi carii prin învăţătura noastră credem, că Hristos a venit pe pământ ca om adevărat, pe când voi înşivă faceţi să iasă sufletul din cer şi susţineţi că s'ar fi rătăcit, că ar fi căzut din înălţimea cerului şi ar fi intrat într'un trup; şi mai ziceţi, că ar fi bine dacă el ar umblà şi s'ar mutà numai în trupuri omeneşti, iar nu şi în cele ale dobitoacelor şi şerpilor! Credinţa noastră învaţă, că Hristos s'a pogorît (din cer) pentru mântuirea

[1] Sf. Antonie vorbià numai în limba Egipteană, iar tâlmaciul său traducea în greceşte.

oamenilor; voi din potrivă sunteți rătăciți când ziceți despre suflet, că el este nefăcut. Și noi socotim aceasta ca cevà cu putință, ca o iubire de oameni și ca o pronie (cerească), că o persoană Dumnezeească s'a făcut om. Voi, însă, numiți sufletul un chip al minței și-i atribuiți o adâncă cădere, ba mai spuneți minciuna, că este supus schimbărei; prin aceasta voi recunoașteți, că sufletul, ca și mintea, este schimbăcios, căci după cum este chipul, așà trebue să fie și obiectul al cărei chip este. Și dacă voi aveți astfel de păreri despre minte, apoi băgați de seamă că bârfiți chiar împotriva Tatălui, adică a minței (pe care o numiți Dumnezeu).»

75. *Urmare la convorbirea sa cu filosofii păgâni.*

«Și acum în ceeace privește crucea, ce ați puteà voi să arătați mai bine: A suferì, în urmă, crucea ca o cursă întinsă de unul din oamenii răi și, cum întotdeauna ar puteà să fie, a nu ne teme de moartea care ne stă înainte? Sau a spune basme despre rătăcirile lui Osiris și ale Isidei, despre cursele viclene ale lui Tifon, despre fuga lui Saturn și despre înghițirea copiilor și omorârea tatălui lui. Iată care este, înțelepciunea voastră. Pentru ce, dar, vă bateți joc numai de cruce, și nu vă mirați și de înviere? Căci aceiași carii vorbesc despre ea (cruce), arată și despre această (înviere). Sau pentru ce vă aduceți aminte numai de cruce, dar tăceți despre morții înviați, despre orbii cari au văzut iarăși, despre paraliticii vindecați și leproșii curățiți, despre umblarea pe mare și despre alte semne și minuni care ne dovedesc pe Hristos nu numai ca om, dar ca și un Dumnezeu? Mi se pare apoi, că vă nedreptățiți chiar pe voi și nu vă ocupați sincer și cu gând curat cu sfintele noastre Scripturi. Ei bine, faceți cunoștință cu ele în chip deschis și veți vedeà, că faptele pe care Hristos le-a săvârșit, îl arată ca Dumnezeu care s'a

pogorît din cerul său spre mântuirea oamenilor și a trăit între noi ca strein!»

76. *Urmare.*

«Povestiți-ne acum și voi despre religiunea voastră! Dar ce ați puteà să povestiți despre acele ființe necuvântătoare, decât nebunie și sălbătăcie? Și ați vrea, după cum aud, să susțineți, că la voi se vorbește numai închipuit, că răpirea Proserpinei (Persifona) se referă în chip alegoric la pământ și Vulcan (Efoistos) se referă la foc, Iunona (Ira) la aer, Apolon la soare, Diana (Artemida) la lună și Neptun (Posidon) la mare; astfel prin acestea voi nu cinstiți pe Dumnezeu însuș, ci vă închinați făpturei, trecând cu vederea pe Dumnezeu care este Ziditorul a toate. Și dacă ați plăsmuit toate acestea, fiindcă făptura este frumoasă, apoi ar fi trebuit să mergeți numai până la mirare, iar nu să îndumnezeiți făptura, ca astfel să nu dați lucrurilor zidite cinstea cuvenită Ziditorului. Căci tot așà—după socotința voastră—ar fi trebuit, ca cinstea arhitectului să o dați casei, făcută de el, sau cinstea comandantului să o dați soldaților de rând. Așà dar, ce ziceți în privința aceasta, ca să știm, dacă nu cumva crucea are într'adevăr cevà în sine care să merite dispreț?»

77. *Urmare la convorbirea sa cu filosofii păgâni.*

Și fiindcă aceia erau foarte strimtorați și căutau să se retragă, Antonie zâmbì și zise iarăși prin tâlmaciu: «Că aceasta așà se petrece, o dovedește simplu învederarea lucrurilor. Dar fiindcă voi vă rezemați mai bine pe aducerea de dovezi—căci aveți acest meșteșug—și voiți, ca și noi să nu cinstim pe Dumnezeu, înainte de a ajunge la această concluzie prin dovezi, apoi i-a să-mi spuneți: Cum se dobândește mai exact cunoașterea lucrurilor, mai ales a lui Dumnezeu: prin aducerea dovezilor, sau prin lucrarea credinței? Și ce este mai veche, credința în pu-

terea autorității, sau aducerea de dovezi prin temeiul minții?» De oarece aceia răspunseră, că este mai veche autoritatea credinței și că aceasta formează adevărata cunoaștere, Antonie le zise: «Drept ați răspuns! Căci credința isvorăște dintr'o dispozițiune firească a sufletului, iar dialectica își are existența ei din meșteșugul urzitorului ei. Pentru aceasta, aceia cărora le stă în ajutor puterea lucrătoare a credinței, n'au trebuință de aducerea dovezilor prin încheierile minței; ba încă acestea sunt cevà de prisos. Căci ceeace noi cunoaștem îndată din credință, voi căutați să combinați cu osteneală prin dovezile minței, și adeseori nu găsiți nici o grăire pentru cele înțelese de noi. Prin urmare puterea doveditoare care isvorăște din credință, este mai bine și mai tare întemeiată decât încheierile voastre sofistice.»

78. *Urmare.*

«Așà dar, noi creștinii avem taina noastră nu în înțelepciunea meșteșugului elinesc de a înduplecà, ci în puterea credinței care ni s'a dat de Dumnezeu prin Iisus Christos. Și cum că cele spuse de mine sunt adevărate, puteți vedeà din aceasta, că noi, și fără a aveà cunoștință de carte, credem în Dumnezeu și recunoștem, din lucrurile sale, pronia sa atot stăpânitoare. Și că credința noastră este lucrătoare, puteți să știți din aceasta, că noi ne sprijinim pe credința în Christos, iar voi pe discuțiunile sofistice. Apoi, pe când zeii noștri, cu toate podoabele lor, sunt părăsiți, credința noastră se răspândește pretutindeni și din ce în ce mai mult. Și voi prin dovezile minței și prin sofismele voastre, nu atrageți pe nimeni dela creștinism la păgânism. Din potrivă, noi, învățând credința în Christos, înfățișăm credința noastră deșartă în toată goliciunea ei, ca fiecare să cunoască, că Christos este Dumnezeu și Fiul lui Dumnezeu. Voi, prin vorbăria voastră meșteșugită, nu puteți împiedicà învăță-

tura lui Christos, noi însă, n'avem decât să rostim numele din Hristos celui răstignit, și punem pe fugă toate duhurile rele de care voi vă temeți ca de niște zei. Și ori unde se face semnul Crucei, acolo ori-ce vrăjitorie rămâne fără putere și orice otravă este fără efect».

79. *Urmare.*

Spuneți-mi cel puțin aceasta: unde sunt acum oracolele (proorociile mincinoase) ale voastre? Unde este magia (vrăjitoria) egipteană? Unde sunt nălucirile magilor? Când au încetat toate acestea și au perdut puterea lor? Când, dacă nu din timpul când s'a arătat în lume crucea lui Christos? Așa dar, aceasta (crucea) este vrednică de luat în râs, sau mai bine acelea toate care au fost scoase din întrebuințare prin ea și au fost dovedite ca neputincioase? Tocmai și acest lucru este minunat, că deși religiunea voastră n'a fost nici odată prigonită, ci din potrivă a stat în mare cinste la toată lumea, iar credința creștină este crunt prigonită, cu toate acestea religiunea noastră, față de a voastră este în înflorire și in creștere. A voastră cu toate că este bine văzută și lăudată este însă în decadență; iar credința și învățătura lui Christos, de și este batjocorită de voi și adeseori prigonită de stăpânitori, însă a umplut aproape tot pământul. Când oare, a strălucit așà de luminos cunoașterea lui Dumnezeu, sau când au ieșit așà de bine la lumină înfrânarea și virtutea fecioriei, sau când a fost moartea atât de despreţuită, dacă nu din timpul când crucea lui Christos a fost arătată în lume? Despre aceasta nu se îndoește nimenea, care vede pe mucenicii cari disprețuesc moartea pentru Christos și pe fecioarele bisericei, care tot pentru Christos își păstrează corpurile lor curate și nepătate.

80. *Incheierea convorbirei sale cu filosofii păgâni.*

«Aceste documentări sunt, de sigur, îndeajuns, spre a

arată odată pentru totdeauna, că numai credința creștină este adevărata cinstire de Dumnezeu. Vedeți! Voi de aceea nu credeți, fiind-că căutați în totdeauna în încheierile voastre numai după dovezile minței. Noi, din potrivă, nu dovedim *«prin cuvinte îndemnătoare ale înțelepciunei elinești»* cum grăește învățătorul nostru [1] ci încredițăm prin mijlocirea credinței care întrece în chip vădit așezarea meșteșugită de cuvinte și de dovezi din rațiune. Priviți! Tocmai sunt aici oameni cari sufăr de bântuiala duhurilor necurate. (Într'adevăr veniseră la el câți-va inși supărați de diavolul; pe aceștia îi aduse în mijloc și zise mai departe). Sau apucați-vă, fie prin silogismele (încheierile) minței voastre, fie prin ori-ce meșteșug veți puteà—în tot ceasul prin vrăjitoria chemărei zeilor voștri—și isgoniți duhurile necurate din aceștia. Sau, dacă nu sunteți în stare a face aceasta, atunci încetați cu discuțiunile voastre împotriva noastră, și o să vedeți puterea crucei lui Christos». Și cum el zise acestea, chemă numele lui Christos și însemnă de două până de trei ori pe cei suferinzi cu chipul sfintei cruci; și îndată oamenii se aflară pe deplin vindecați, avură mintea sănătoasă și mulțumiră la urmă Domnului. Așà numiții înțelepți sau filosofi remaseră acum uimiți și cu adevărat zăpăciți, atât de ascuțimea minței acestui cuvios, cât și de minunea săvârșită. Dar Antonie zise: «de ce vă mirați de aceasta? Nu noi suntem cari facem aceasta, ci Christos este acela care săvârșește aceste lucruri prin cei-ce cred într'Însul. Prin urmare, credeți și voi, și veți vedea, că meșteșugul cuvântului n'are nici un preț la noi, însă credința prin dragostea lucrătoare către Christos, isbutește în toate. Și dacă veți avea-o și voi odată, atunci nu veți mai umbla nici de cum după dovezi și temeiuri din minte, ci veți găsì că credința în Christos

[1] Cor. II, 4.

este îndestulătoare.» Aceasta a grăit Antonie; iar aceia fură uimiți și pentru înțeleptele cuvinte și se despărțiră de cuviosul bătrân cu îmbrățișare și cu mărturisirea, că au căpătat mult folos dela dânsul.

Traducere de
Arhiereul Anthim.

(Va urma).

CRONICA BISERICEASCĂ EXTERNĂ.

Din Biserica Rusă. Reforma bisericească în Rusia.

Dela venirea I. P. S. Pytirim, exarh al Georgiei, ca Mitropolit al Petrogradului,[1] în cercurile bisericești ruse acum cu insistență deosebită se agită iarăși chestiunea despre o reformă a Bisericii. Astfel comisiunea instituită în acest scop, care de mult își întrerupse lucrările sale a început din nou lucrările sale și chestiunea reformei a început să fie viu discutată de toți, cu un deosebit interes. Ceeace ține încă lucrurile pe loc, este numai starea excepțională in care se află marele imperiu din cauza răsboiului.

Reforma bisericească ce se agită în Rusia, privește mai mult modul și forma de administrațiune și conducere a Bisericii; iar nici de cum prescurtarea și reducerea sfintelor slujbe bisericești, abolirea posturilor și altele.

Este cunoscut că din timpurile lui Petru cel mare Biserica Rusă se administrează de un Sinod permanent compus din trei mitropoliți și cinci arhieri (Episcopi), chemați prin alegere în fiecare an. Sinodul, acesta a căruia președenție o are cel mai vechiu în hirotonie dintre cei trei mitropoliți, cari sunt de drept și în permanență membri ai Sinodului[2], se conduce în realitate de Țar, prin reprezentantul său la Sinod, fără acăruia autorizare prealabilă, nu se introduce nici o chestiune în Sinod și nu se ia nici o hotărîre.[3]

Noul Mitropolit al Petrogradului Pytirim, care este favorabil reformei, a făcut un memoriu la Sinod, care va fi supus Dumei,

[1] Cititorii Bisericii Ortodoxe știu că după moartea lui Flavian, mitropolitul Kievului, Vladimir mitropolitul Petrogradului a trecut ca Mitropolit al Kievului, având și preșidenția sfântului Sinod al Bisericii Ruse, iar în locul său, ca mitropolit al Petrogradului a fost înaintat Exarhul Georgiei, Pytirim.

[2] Acești trei Mitropoliți sunt: Al Petrogradului, al Moskovei și al Kievului.

[3] Acum, în cele din urmă, s'a mărginit prin anume ucaz împărătesc, drepturile și prerogativele procurorului împărătesc în Sinod.

cât mai neîntârziat spre aprobare, împreună cu noile proecte de reformă, dintre care unul priveşte chestiunea pastorală şi administrativă a parohiilor.

— In Rusia ca şi în alte Biserici ortodoxe, nu au dreptul parohienii ca să'şi aleagă pe preotul lor, ci trebue să primească pe acela pe care îl trimete Chiriarhul Eparhiei. Din această cauză adesea există răceală mare şi chiar lipsă de respect şi dragoste între parohieni şi preot; cum revistele ruse arată că s'a produs în timpurile din urmă şi acum în timpul răsboiului, când glasul preoţilor n'a putut aveà nici o influenţă şi nici o trecere, considerându-i, în multe părţi şi de mulţi, ca simpli *funcţionari cu caracter bisericesc şi clerical*.

Memoriul Mitropolitului Pytirim, între altele, atinge şi această chestiune, asupra căreia zice textual următoarele: „De şi încă şi chiar astăzi păstorii cu cuvântul şi cu fapta chiamă poporul ca să ia parte cu toate puterile sale contra duşmanului şi contra nenorocirilor ce ameninţă patria, glasul lor însă, din cauza lipsei de strânsă legătură, nu este auzit şi nu pătrunde în sufletul auditorilor. Când preotul se adresează recruţilor, cari pleacă la răsboi ca să şi pună vieaţa pentru patrie şi Tron (Ţar), aceştia îl ascultă nu ca pre un intim părinte spiritual al lor, ci mai mult ca pre un reprezentant oficial al bisericii, ca pre un funcţionar trimis a le vorbi în acest scop.

Atunci când între parohieni şi păstorul lor se va restabilì legătura intimă sufletească, când cu toţi vor fi una, atunci glasul preotului va fi iubit şi ascultat, ca un glas părintesc; şi el va fi cel mai înalt îndemn pentru toţi, şi glasul lui va intra dea dreptul în inimile lor. Şi atunci în fiecare parohie toate puterile vor fi unite şi nici un vrăjmaş nu va puteà pătrunde."

Ziarele ruse mai adaogă că Sinodul a hotărît ca nu toate proectele de reformă să fie supuse aprobărei Dumei. Sinodul a oprit toate proectele cari nu aveau un caracter urgent; ca cel privitor la sporirea întreţinerei misionarilor Ruşi în Ierusalim şi Palestina; cel privitor la întreţinerea şcoalelor bisericeşti din ţinuturile ocupate de Austro-Germani şi altele.

* * *

Iarăşi Biserica Rusă din Sofia. Asupra acestei chestiuni „*Vestitorul Bisericesc*", organul Sf. Sinod al Bisericei Ruse, scrie un articol de o violenţă extremă la adresa Bulgariei. Articolul este intitulat: *marele păcat al Bulgariei.*

In acest articol, care de sigur este inspirat din înaltele cercuri politice ruseşti; se analizează foarte pe larg chestiunea luărei Bisericii Ruse din Sofia de către Bulgari. Faptul acesta este caracterizat ca un act criminal la adresa Rusiei, eliberatoarea Bulgariei, ca un păcat mare şi greu de ispăşit.

Luarea aceasta a Bisericii, schimbarea hramului ei, toate sunt

[illegible] în legătură, în articolul mai sus amintit, cu intențiuni și planuri urmărite de mult de Bulgari și cu planuri viitoare ale politicei lor bisericești. Se analizează șovinismul bisericesc bulgar încă dela 1861, și intențiunea lor de a trece la unire cu Biserica Romei. Autorul articolului vede în schimbarea numelui, adică a tramului bisericii, simbolul trecerei Bulgarilor dela Ortodoxie la unire cu Roma, și aduce probă în susținerea acestei teze multe fapte și corespondențe oficiale care au avut loc între guvernul bulgar și vatican.

În articolul în chestine se discută și chestiunea căsătoriei moștenitorului tronului bulgar cu o principesă catolică din casa Habsburgică, prin intermediul Papei, fapt pe care îl pune iarăși în legătură cu intențiunele urmărite de Bulgari, de a trece la unire cu Roma care desigur ne aprobând căsătoriele mixte, va cere ca viitorul rege al Bulgariei să treacă și el la unire cu Biserica Papistașă. Articolul termină declarând că această faptă nu o va putea trece cu vederea Rusia, și autorii ei vor da socoteală.

* * *

În Biserica Rusă anul acesta s'a preparat și s'a făcut sfințirea Sf. Mir cu ritualul bisericesc obicinuit. Sf. Mir s'a pus în 32 vase mari de argint, cari s'au sigilat cu sigiliul Sf. Sinod, și din care, cu autorizarea prealabilă a sa, se va distribui tuturor Mitropoliților și episcopiilor imperiului.

* * *

Noul mitropolit al Transilvaniei. Prin moartea mult regretatului Ioan Mețianu rămânând vacant scaunul de mitropolit al Transilvaniei, cu reședința în Sibiu, el a fost complectat zilele acestea. Au aspirat mulți să ocupe acest loc; în cele din urmă au rămas trei candidați: Dr. Miron Hristea, Episcopul Caransebeșului; Ignatie Papp, Episcopul Ardealului și Vasile Mangra, vicarul dela Oradia Mare.

Alegerea făcându-se în ziua de 24 Iulie, congresul bisericesc electoral, compus din 114 membri, a acordat 71 voturi lui Vasile Mangra, 24 Episcopului Miron Hristea și 12 Episcopului Ignatie Papp, fiind și 7 abțineri.

Astfel Vasile Mangra a fost ales cu mare majoritate și proclamat mitropolit.

Dr. Drag. Demetrescu.

DONAȚIUNI.

Sfânta Episcopie a Dunării de Jos[1]

9. Aduce mulțumiri publice d-lui dr. Cantacuzino, profesor universitar, care cu ocazia adunării plantelor medicinale în Dobrogea, a dăruit bisericii din parohia Greci, jud. Tulcea, suma de lei 40.

10. Următoarelor persoane cari au contribuit la înfrumusețarea Bisericei Sf. Nicolae din urbea Tulcea: D-na Maria M. Marcoi a dăruit o sfântă evanghelie îmbrăcată în catifea, argint și poleită cu aur care a costat o sumă de lei 375; D-na Maria M. Marcoll a plătit poleitul Sf. potir pe dinăuntru și afară cu aur; asemenea steaua, discosul, chivotul, Sf Cruce pe Sf. Masă, lingurințe etc. lei 200; D-na Iulia Ioanciovici a colectat pentru o evanghelie nouă legată lei 65; la cumpărarea unui Sf. Epitaf în valoare de lei 650 au colectat cu 100 l Moștenitorii D-nei Maria Andreescu din Galați: 50 l. Dr. Sub-locot. Constantin Mihaescu din Tulcea, cu câte 20 lei D-nii N. Prodang, Maria E. Niculescu, mai mulți flăcăi care au umblat cu Sf. Cruce: 15 l. Dr. St. Borș, 12 l. Pr. P. Libidev și Moș Ioan Tulia, cu 10 l., D-nei P. I. T. Colonel Popovăț, Chiril Samoil, Maria M. Marcol, Cicilia Naghel, Iancu Albu, Elena Vasilescu, Ștefan Constantin, Regiment 73 Tulcea, I. Angelescu, Ioan Rusu, câte 5 l. C. Țepu, Sub-lt. Filiuță, Const. Constantinescu, Const. Motomancea, C. Roman Dr. Vaisman, Paulina Draghici, L. D. Gheorghiu, C. Condeescu, E. Tasmi, St. Galoti, G. Adela, Ioniță Georgescu, I. Caroli, Ion Vararu, D-na Melicescu, G. B. Popescu, N. Valoșoglie, St. Halaciu, Naum Pandele, S. Valianu, G. C. Gheorghiu, G. Spartoli, Ilie Dobrescu, Maria Davidescu, M. Jurist, P. Lambrino, M. Lambrino, Locot. M. Vasiliu, M. Capleanu, N. Niculescu, Iulia Ivanciovici cu 6 l: Petre Rusandi cu 4 l; C. Georgescu, St. Simulescu cu 3 lei; N. Comșa, G. Pavel, Marioara Melicescu, Al. Țichaș, Tereza Stoianovici, A. Contoguri, cu 2 lei; Maior Popescu, Maior Negreanu, A. Stelea, Al. Persu, D. Nițescu, M. Triham, P. Condeescu, Locot. Emil, P. Lichiardopolo, M. Cialicov, G. C. Constantinescu Iulia Danciovici, Speranța Popovici, P. Popovici, A. Hențescu, M. Pastia, C. Niculescu, A. Avramide, E. Varlas, C. Bostan, M. Niculescu, M. D. Galoti, N. Dranoschi, C. Niculescu, C. Mincopolo, R. Vasiliu, P. Eliad, E. Cojbă, cu un 1.50 b. Capitan Georgescu, Const. Valeli, cu un leu. Căpit Drăghicescu Sub-lt Manolescu, Căp. Govschi, Căp. Dumitrescu, Sub-lt. Zăgănescu, Maior Constantinescu, Căp. Beckman, Sub-lt. Misir, Poenaru, Pribuescu, Avador, Vasiliu, Cecilia Cioacă, Petculescu, D. A Dimitriu, M. Davila, E. Radulescu, A. George, A Ionescu, Caligari, E. Negreanu, Căp Hagiu. A. Gheorghe, V. Pavel, T. Leșenco, Zamfir, G. Țârdea, E. Ștefănescu, V Talangescu, Petersberg, A. Armarache, E. Dobrogeanu, E. Spartoli, E. Nancovici, E. Chișu și E. Calinescu toți din orașul Tulcea; Batalion 10 vânători a făcut rama cu pedestalul ei și alte două pedestale de teiu în valoare de lei 60, prin stăruința D-lui Colonel Mihăescu; O îmbrăcăminte la Sf. Masă de stofă fir 145 l. Una leturghie nouă legată 7 l. Spălatul argintăriei la icoane, cadelnița D-lor Viiani și Zlataroi 35 l. Două preșuri în biserică așternute pe jos 100 l. Două rânduri veștminte de mătase 100 l. Un felon de catifea cu epitrafir Pr. Z. Livoschi 120 l. Idem, 120 l. 637 l. In total s'a adunat prin stăruința parohului dela 15 Iunie 1914, până la 1 Aprilie 1916, lucruri în valoare de 1917 L. plus îmbrăcatul policandrelor la Sf. Inviere, și bobotează de P. C. sa.

---

[1] Continuare dela No. pe Maiu 1916.

Sf. Episcopie a Eparhiei Romanului.

1. Aduce mulţumiri publice, următoarelor persoane, cari au făcut donaţii bis. parohiale «Sf. Voevozi» din parohia Letea II-a, jud. Bacău. D-na Zoe şi d-l Grigore Râmniceanu din Bucureşti a donat un rând complect de veşminte preoţeşti. D-l Ioan Nedelcu cu soţia sa Elena din com. Letea Nouă, jud. Bacău, au donat o Evanghelie îmbrăcată cu metal în val. de 140 lei. D-l Vasile Goranda cu soţia sa şi Grigore Apostol, toţi din com. Letea Nouă jud. Bacău, au donat trei sfeşnice de lemn, lucrate în strung.

— —

2. Persoanelor următoare cari au donat bis. parohiale Prea Cuvioasa Parascheva (Domneasca) din Focşani, obiectele notate în dreptul fiecăruia. D-l Hagi Costache Antonescu din Focşani a îmbrăcat cu argint icoana Maicii Domnului cheltuind 1000 lei. Soţii Gheorghe şi Ecaterina Hristudor au donat mai multe obiecte sacre în val. de 220 lei şi d-nii Alexandru, Dimitrie şi Ghiţă Constantinescu au dăruit câte o carte de ritual, în val. de câte 17 lei fiecare.

— —

3. Enoriaşilor din parohia Gropile, jud. Bacău, cari au donat bis. filiale sf. Voevozi din menţionata parohie, obiectele notate în dreptul fiecăruia: D-l Vasile Penteleu, notarul com. Gropile, a dăruit un felon de stofă bună în val. de 220 lei, un epitrahil 50 lei, un sfeşnic cu trei ramuri 40 lei şi una cruce 30 lei, total 340 lei. D-nii Costache Savin, Ilinca Gh. Savin, Iancu C. Savin şi Alexandru C. Savin, au dăruit un steag (prapur) în val. de 120 l. şi un chivot pentru sf. Taine 100 lei; total 220 lei. D-nii Iordache Varlan, Gh. Andrei, Ioan Gh. Roman şi Neculae Varlan, asociaţi au dăruit una perdea pentru uşile împărăteşti în val. de 160 lei, un acoperământ pentru iconostas 65 lei şi un epitrahil 60 lei, total 285 lei. D-l Vasile Chiossa a dăruit una cădelniţă în val. de 35 lei. D-l Neculae Borş, şeful postului de jandarmi din această com. a dăruit un disc de plache suflat cu aur, una steluţă, una copie şi un miruitor, toate în val. de 60 lei.

— —

4. Consiliului comunal şi enoriaşilor din parohia Boiştea, com. Dărmăneşti, jud. Bacău, cari au făcut următoarele ofrande Bisericei din parohia menţionată: Primăria com. Dărmăneşti pentru împrejmuirea curţii bisericii, a cheltuit suma de 1000 lei. Idem un rând de veşminte în val. de 300 l. Idem un rând de veşminte negru în val. de 200 l. Idem o dveră de catifea în val. de 120 l. Idem un rând pe sf. Masă în val. de 120 l. Idem un sf. chivot de metal în val. de 150 l. Idem o sf. Cruce în val. de 30 l. Toader Murariu a donat una dveră în val. de 20 l. Pentru bis. filială Cuv. Paraschiva: Primăria com. Dărmăneşti, un rând veşminte în val. de 280 l. Idem, una pereche cununii în val. de 30 l. Obştea locuitorilor, un clopot în val. de 600 l. Toader Murariu o perdea în val. de 60 l. A-ţia Cassei Bisericei, un rând cărţi în val. de 240.

— —

5. Locuitorilor: Badiu Dimitrie şi Ştefan I. Pascu, din parohia Răstoaca, jud. Putna, cari au dăruit bis. parohiale din menţionata parohie, câte o cruce de argint de China în val. de 35 lei.

— —

6. Persoanelor următoare cari au făcut donaţii Bisericii parohiale „Sf. Niculae" din parohia Călugara-Mare menţionatul judeţ, după cum se arată în dreptul fiecăruia: D-na Eugenia Colonel C. Crăiunescu din Bucureşti, au donat un chivot în valoare de 100 l. D-l Lt.-Colonel Emanoil Gârleanu, cu soţia sa Natalia, din Urba Bacău, au donat o cruce în valoare de 50 l. D-nii Vasiliu C. Munteanu au donat 25 l. D-l Mina Livizeanu Adm. moşiei au donat 10 l. Pr. Gh. Comănescu au donat 15 l. Total 50 l. Toţi domiciliaţi în Comuna Călugăra; cu aceşti bani s'a cumpărat o cădelniţă. D-nii Ion Marcu, Dumitru Hurdubeiu şi Grigore Croitoru, din Com. Călugăra, au donat câte o candelă, în valoare de 20 l. una.

— —

7. P. C. Iconom Savel Sujescu, parohul parohiei Sf. Ioan din urbea Bacău, care a donat pentru biblioteca bis. parohiale, 125 cărți, precum și un dulap pentru păstrarea arhivei.

— —

8. Persoanelor următoare cari au donat bis. parohiale din parohia Păucești, jud. Bacău, obiectele notate în dreptul fiecăruia: D-l Ștefan Munteanu și soția sa Maria din com. Horgești, jud. Bacău, au dăruit bis. parohiale din Păucești un clopot de 180 Kg. în val. de 500 lei. D-l Ioan Constantinovici și soția sa Smaranda din com. Păucești, au făcut o clopotniță de lemn în val. de 400 lei.

— —

9. D-lui Ștefan Roșculeț, membru al Laboratorului de chimie din Iași și soției sale Virginia, cari au dăruit bis. parohiale sf. Nicolae, din parohia Bălca-Coțofănești, menționatul județ, una candelă de argint, în val. de 170 L.

— —

10. D-na Anica Dumitrescu din Urba Focșani, care a donat Bisericii catedrale „Nașterea Sf. Ion Botezătorul" din Focșani, un rând complect de veștminte preoțești, de adamască, în valoare de 150 l.

— —

11. Enoriașilor din satul Fund, parohia Ruși, jud. Bacău, cari au dăruit Bisericei „Sf. Voivozi" din menționata parohie, un rând de veșminte în valoare de 250 l. De asemenea locuitorilor: Sc.^ Buricatu, I. Ciobotaru, G. Nechita, V. Culbă, Matei Eftimie, D. Floreșteanu, V. V. Senchea, I. Moian I. Haidan, D. Șoldeanu, G. Sava, C. Iord. Ciobanu și I. Ilie, din Ruși pentru terenul de 10 prăjini, din vatra satului, donat parohiei Ruși, pentru construirea casei Naționale de „Învățătură și bună purtare a parohiei, precum și tuturor enoriașilor din parohia Ruși, pentru ajutorul dat, în zile și bani, la construirea casei naționale de învățătură și bună purtare «a parohiei».

— —

12. D-lui Petru Giurgea, proprietarul moșiei Gioseni, jud. Bacău, care a dăruit bis. filiale sf. Voivozi din satul Gioseni, menționatul jud. două rânduri veșminte, în val. de 600 lei.

— —

13. Doamnei și d-lui Emil Lahovari, proprietarul moșiei Adjud, jud. Putna cari au dăruit bis. parohiale sf. Dimitrie din Adjudu-Nou, menționatul jud. un potir suflat în aur și un rând de veșminte preoțești, toate în val. de 1500 l.

— —

14. D-nei Maria Bulgaru, din comuna Bogdana, județul Bacău, pentru că a donat bisericii Sf. Mănăstiri Bogdana, menționatul județ, una strană arhierească în valoare de 700 lei.

— —

15. P. C. Arhimandrit Grigore Petrovici, Superiorul Sf. Mănăstiri Bogdana, din județul Bacău, care a reparat, cu spesele sale, biserica acelei Sfinte Mănăstiri, cheltuind aproximativ, suma de 3500 lei.

— —

16. Parochia Comuna Vidra, jud. Putna, aduce mulțumiri enoriașilor: Ioan și Neculai Olariu, Stefan Gheorghiu și Neculai Oancea Țărdea cari au cumpărat cărți de ritual pentru Biserica din această parohie

— —

17. Parochia Movileni com. Movileni jud. Tecuci Plasa Ivești aduce mulțumiri publice locuitorilor cari au contribuit la construirea Bisericii cu patronul Sf. Voevozi și Cuvioasa Paraschiva, din Cătunu Movileni de jos. Casei Bisericei care au dăruit 500 l. și cărți de ritual în sumă de 100 lei. D-lui Senator Iancu Dimitriade care a donat 2520 lei. D-lui Ștefănache Lungu 1200 pentru cumpărare a două clopote; D-l Vasile I. Diaconu care a dăruit 1000 l. D-lor Vasile I. Alexandru și Ilie C. Rudu cari au dăruit câte 600 lei fiecare. Preotului Paroh N. Munteanu și D-lor Gheorghe I. Serban, Tănase Vișan, Ioncea I. Manolache, Tudorache I. Rău, Niculae I. Mocanu, Vasile Gh. Sandu care au dăruit câte 500 l. fiecare; D. N. Radu l. 440 l. Petrache Ioniță 420 l.; Obștea cooperativă Deșteptarea 417 l. Dobre Ioniță,

[illegible] S. Oală, [illegible] Lungu câte 400 l. fiecare; Savin A. Ioniţă 380 l. N. [illegible] Ioniţă şi Tache Borş cămăraşi câte 350 l. T. I. Ştefan, şi Constantin [illegible] Manolache câte 340 l. C. N. Manolache 302 l. Zaharia V. Diaconu, S. [illegible] şi V. C. [illegible] câte 300 l. M. C. Radu 220. Ec. C. Ştefan 286, Ion M. [illegible] 290 l. C. N. Mandea şi Alex. Trancalis câte 270 l. I. P. H. Manea şi [illegible] Mara câte 254 l. C. M. Artenie, Filip Popa, G. I. Alexandru, [illegible] Q. Oală, G. V. Suleman câte 250 l. C. Isac Rău şi I. N. Rău câte 250 l. T. Manole, I. C. Ştefan, N. [illegible] câte 230 l. N. Rad. al II-lea 220 l. [illegible] Stoica, [illegible] Popa, Paraschiv Rad. Irimcea Covrig, Iancu T. Popa [illegible] câte 210 l. N. Petrache Şerban Suleman, St. Mihalcea, [illegible] I. Ştefan, I. Dobre Manole, I. V. Diaconu, I. Stan, D-l D. D. Tudosie, D-l P. Lazăr, Ghr. Cribana, Teodorei Ioniţă, C. Manea, G. V. Gheorghiţă, [illegible] com. Tecuci câte 200 l. I. A. Ioniţă şi Ilie Stoica câte 190 l. N. Rad. [illegible] 180 l. Marin Popa I. Anton Tuchel şi Năstase Oală câte 175 l. C. A. Nistor 170 l. I. T. Ioniţă, C. N. Mocanu, Ioniţă D. Suleman şi M. N. Manolache câte 160 l. [illegible] G. Vişan 154 l. Andrei Vişan C. Ar. Suliman, Ilie I. Voidea, Nistor S. Oală, Toader S. Rău şi Zaharia Băenaru câte 150 l. [illegible] Toader Arsenie 146 l. G. David 142 l. Gavrilă Braşoveanu, St. Ursu, Simion I. Voeda câte 130 l. I. c.; Mih. Dumitrache 125 l. I. Vasiliu 121 l. [illegible] Suleman, T. Moisa şi N. Rau al II câte 120 l. c.; T. I. Manolache şi Petrache Vălrana câte 115 l. C. [illegible] Trifon Milos, Dumitrache Manole, Dumitru Topoleanu şi Sava G. Gheorghiţă câte 110 l. l. c. Ştef. Radu şi N. Despan câte 108 l. l. c. Costache Chiriac 107 l. Ştefănache Tănase 100 l. Mihalache Cristea 100 l. Savia Mandea 103 l. V. Cristian, Andreiu Suliman, Drag. Lazăr, Savu Ştefan, Ghiţă Niculae, I. Simionică, Ilie Avram, Miron Ion, Catrina I. Moldoveanu, câte 100 lei l. c. D-l Tudose al II 94 l. V. I. Moldovanu, 91 l. Gh. Petroşa, St. Suliman, Ang. Popa, P. Condrache câte 83 l. l. c. Gh. Manolache, Gr. Vâlcu, Mihalache Vâlcu, Irimia Topoleanu, Petrea Borşu, N. Tuchel şi St. Nistor câte 80 l. l. c. V. V. Mandrea şi Dumitrache Ghinea câte 78 l. l. c. şi Ion al Dăscălului 75 l. Mărioţa V. Mandea 67 l. Toader M. Lungu 63 l. M. I. Alexandru, Catrina Sava Rau şi I. V. Gheorghiţă câte 60 l. l. c. N. I. Manolache 56 l. Alex. Manolache 55 l. Gh. Condrache 53 l. Toader Hrubaru 52 l. I. H. Nistor 51 l. Stană Gr. Alex., Dumitru Teodosie (bătrânu) I. R. Rocdea, Ilie Şerban, Iordache Hanganu primar şi N. Mandea câte 50 l. l. c. I. Ungureanu, I. Bogdan, Tudosia R. Baldea câte 47 l. l. c. Ghiţă Brat 44 l. N. Th. Buzdugan, Balaşa Ene Popa, I. I. Manolache, I. Tudorof, Petrea N. Lazăr şi V. Dumitru Tudosie câte 40 l. fiecare, Catrina A. Tuchel 36 l. Toader Paravan şi Gh. C. Suleman câte 35 l. I. Ioan, Sultana S. Moise Aneta Gh. Stan, Alex. Nichifor, I. Dobre Liţa (burulană) şi I. Ghioanea câte 30 l. l. c. Stoian Frangache 27 l. Apost. Drosu 26 l. V. I. Arlimon 23 l. Maria Th. Cernica şi Gh. Popa câte 21 l. l. c. Alex. Panait, Tg.-Nicoreşti, Costache Boca, Catrina I. Ştefan, C. Topoleanu, D. N. Gavrilă, Fotache Bordene, I. Voicu, Ioana M. Despan, Matei Lungu, Miron Artenie, Stancu Tudorovici, St. Zotu, Ioana I. Covrig şi Varvara S. Şerban câte 20 l. l. c. N. Mihalcea şi I. Ars. Suleman câte 15 l. l. c. Simion David 12 l. G. N. Manolache, V. Crehan (urba Tecucin) Tudora Bredea, T. G. Zaharcea, Gr. Constantinescu (urba Tecuciu) Ghiniţa I. Stoian, I. Th. Arsenie, I. Th. Cernea, Iastin Nat. Maranda St. St., Marioţa V. Suliman, Ioan Ciubotariu (boboc) şi societatea cooperativă Prevederea urba Tecuci câte 10 l. l. c.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No 60 București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sunt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent	TITLUL CĂRȚII	VALOAREA Broşată L.	B.	Legată în piele L.	B	Legată în piele și pânză L.	B	Cheltuieli de Transport L.	B
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	—	90
2	Acatistul Sfintei Treime	1	—	—	—	2	—	—	60
3	Aghiazmatar	5	—	8	—	6	50	—	90
4	Apostol	6	—	11	—	9	—	—	90
5	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	90
6	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	1	00
7	*BIBLIA* ed. sf. Sinod, pe hârtie de cârpă	15	—	—	—	—	—	1	50
	pe hârtie din cârpă și celuloză	10	—	—	—	—	—	1	50
	Vânzătorilor se acordă rabat 10%								
8	pe hârtie din celuloză	3	—	—	—	—	—	1	00
9	Vânzătorilor nu se acordă rabat.								
10	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	8	—	—	—	—	—	1	40
11	Carte de Tedeum	1	—	—	—	5	—	—	80
12	Canonul, Acatistul și Vieața Sf. Ecaterina	—	30	—	—	—	—	—	60
13	Catavasier	2	50	5	50	4	50	—	90
14	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	1	00
15	Cazanie	8	—	14	—	11	50	1	40
16	Evanghelia ed. IV	12	—	19	—	—	—	—	40
17	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua Inviere)	1	—	—	—	9	—	—	60
18	Expunerea Doctrinii	1	—	—	—		—	—	60
19	Iconografia	4	—	—	—	—	—	—	70
20	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod	1	—	—	—	—	—	—	60
21	Liturghia Sf. Ioan Gură-de-Aur	—	80	—	—	1	80	—	60
22	Liturghia	4	—	9	—	6	50	—	90
23	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
24	Mineele (un corp)	100	—	160	—	130	—	6	50
25	Un volum din Minee	10	—	15	—	12	50	1	40
26	Monastirile și Bisericile din România	2	—	—	—		—	1	70
27	Noul Testament	1	60	—	—	—	—	—	90
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	25	—	1	40
29	Orologiul mic	3	50	7	50	6	—	—	90
30	Panihidă (Rânduiala Parastasului)	1	—	—	—	2	—	—	60
31	Paraclisul Sf. Dumitru Izvoritorul de Mir	1	—	—	—	—	—	—	60
32	» Sf. Filoteia	1	—	—	—	—	—	—	60
33	» Sf. Spiridon	—	80	—	—	—	—	—	60
34	Paraclisul Sf. Mina	—	50	—	—	—	—	—	60
35	Penticostar	7	—	19	—	9	50	—	90
36	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	60
37	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	60
38	Psaltirea mare ed. V	3	—	8	—	5	50	—	90
39	Psaltirea mică ed. III	1	—	—	—	2	—	—	90
40	Pâinea spre ființă (fără rabat) (carte de rug.)	—	10	—	—	—	—	—	—
41	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	—	50	—	—	—	—	—	40
42	Slujba Sfințirii steagului	—	30	—	—	—	—	—	50
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	60
44	Slujba Sfințirii Bisericii	2	—	5	—	3	50	—	60

Nr.	TITLUL CĂRŢII	VALOAREA Broşată	Legată în pânză	Legată în piele şi pânză	Cheltueli de transport
		LEI B.	LEI B.	LEI B.	LEI B.
[illegible]	[illegible]	— 50	— —	— —	— 60
[illegible]	[illegible]	2 —	— —	— —	— 90
[illegible]	[illegible] 3 volume	6 —	— —	— —	1 40
48	Cartea cu certificate de Botez	2 50	— —	— —	— 70
49	Cartea cu certificate de Cununie	2 50	— —	— —	— 70
50	Evangheliarul pe satin	8 —	— —	— —	— 60
51	O serie registre de comptabilitate mare	3 50	— —	— —	— —
52	O serie registre de comptabilitate mici	2 30	— —	— —	— —
	In plus un registru mare separat	85	— —	— —	— —
	" " " mic "	55	— —	— —	— —

[illegible] câte 10 bani fiecare; o copertă 5 b. un borderou 5 b

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu *5 lei suta.*

Au eşit dela tipar icoanele: ***Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinţii Impăraţi, Maica Domnului, Sfinţii Voevozi, Sf. Nicolae, Sf. Dumitru, Sf. Trei Ierarhi, Cuv. Parascheva, Domnul nostru Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezatorul, Invierea Domnului, S-ţii Apostoli Petru şi Pavel*** şi ***Sf. Ecaterina,*** format mare şi mic, lucrate artistic şi aprobate de Sf. Sinod; şi care se vând la Tipografia Cărţilor Bisericeşti. Icoanele mari se vând cu bani gata 100 exemplare lei 18.75%. Icoanele mici se vând cu bani gata 100 exemplare lei 12.50%.

Cheltuelile de transport sunt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, şi numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-şi cumpere cărţi bisericeşti dela această Tipografie.

De luat în seamă.

Expediţia cărţilor şi a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoţi*, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii, şi a Administraţiei Cassei Bisericii,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906: deci Cucernicii Preoţi cari doresc a'şi procura cărţi de ritual, sunt ţinuţi a trimite pe adresa P. S. Arhiereu Meletie Constănţeanu, Director al Tipografiei, costul cărţilor, *fără cheltueli de transport.*

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei, se va adăogà 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărţi cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din străinătate.

Mărci poştale şi timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi şi chitanţa de primirea costului cărţilor, care chitanţă este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus-menţionatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului poştal, spr[...] uşurinţă de corespondenţă.

La comande se va indicà neapărat Oficiul Poştal, ori Gara cea mai apropiat[...]

Comandele de cărţi şi costul lor se vor adresa P. [...] Arhiereu Meletie Constănţeanu, Directorul Tipografie[...] Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti.